

De public affairs strategieën van belangengroepen: “samen voor ons eigen” (Van Kooten & De Bie, 1980)

Scriptie Master Bestuur & Beleid
Bestuurs- & Organisationswetenschap
Universiteit Utrecht

Niels (D.C.) Hubregtse (3809420)
Utrecht, augustus 2017

Samenvatting

In deze scriptie deed ik onderzoek naar de gevolgen van de verschuiving van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel voor de public affairs strategieën die belangengroepen hanteren. Deze verschuiving is in Nederland in verschillende sectoren aan de gang. Deze scriptie geeft dus inzichten over de invloed van deze verschuiving op public affairs strategieën. De onderzoeksvraag voor deze scriptie is als volgt: *Wat zijn de gevolgen van een verschuiving in de bestuursstructuur voor de public affairs strategieën die belangengroepen (insiders en outsiders) hanteren?*

Voor er verbanden konden worden getrokken tussen de verschillen in bestuursstelsels en de verschillen in public affairs strategieën, is er gekeken of de gekozen casussen, de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB) en het energieakkoord (EA), inderdaad een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel representeren. Op basis van de karakteristieken van deze verschillende bestuursstelsels bleken de WVB casus in de hoger onderwijssector en de EA casus in de energiesector inderdaad aan het corporatistisch bestuursstelsel en aan het collaboratistisch bestuursstelsel te kunnen worden verbonden.

Vervolgens is er nagegaan of er verschillen waren in de public affairs strategieën tussen de gekozen casussen. In de casus van de WVB was de scheiding tussen de insiders en de outsiders op basis van de gekozen public affairs strategieën nog duidelijk aanwezig. De insiders hadden de beschikking over directe strategieën en de outsiders vooral slechts over de indirecte strategieën. Verder hebben alleen de insiders gebruik gemaakt van coalitievorming. De coalitievorming heeft hier overigens alleen plaats gevonden tussen de verschillende stakeholders die aan de hand van belangen vanzelfsprekend overeenkwamen. De outsiders zijn slechts bij deze coalitievorming van de insiders aangesloten. In de casus van het EA werd, aan de hand van de public affairs strategieën, een vermenging tussen de insiders en de outsiders zichtbaar. Naast de insiders kregen namelijk ook de outsiders de beschikking over directe strategieën. Vervolgens gingen de outsiders de indirecte strategieën voorzichtiger hanteren. Verder hebben de insiders en de outsiders allebei de nadruk gelegd op coalitievorming tussen de stakeholders. De insiders keken hierbij naar de stakeholders die aan de hand van de belangen zowel overeenkwamen als verschillende. De outsiders hebben echter vooral gedaan aan coalitievorming tussen stakeholders wiens aangehouden belangen vanzelfsprekend gelijk waren.

Deze verschillen in de public affairs strategieën kunnen worden verbonden aan de verschillen tussen de onderdelen van de ideaaltypen van een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel. De verschillen in hoeveelheid betrokken stakeholders, de hoeveelheid arena's, het streven van de samenwerking en de verschillen in hiërarchie tussen de stakeholders hebben zeker invloed gehad op de public affairs strategieën. Toch moeten ook de gevonden omstandigheden die van invloed waren op het ontstaan van de verschillen in de casussen worden meegenomen. Deze omstandigheden hadden rechtsreeks geen invloed, maar hebben via een omweg ook gevolgen gehad voor de gekozen public affairs strategieën. Deze verschillen in omstandigheden waren aanwezig op de volgende onderdelen: achtergrond, urgentie, complexiteit en invloed. Deze zaken zijn zeker van invloed geweest op de gang van zaken in de besluitvormingsprocessen.

Aan de hand van deze scriptie kunnen de gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur voor public affairs strategieën beter worden begrepen. Tevens kunnen de public affairs strategieën de manier van werken van belangengroepen inzichtelijk maken. Verder kunnen belangengroepen op basis van de gevonden inzichten beter anticiperen op de veranderingen die de verschuiving van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel tot gevolg heeft.

Voorwoord

Na meerdere maanden onderzoek doen ligt hier, als afronding van mijn master Bestuur & Beleid (B&B), mijn scriptie over de Public Affairs strategieën van belangengroepen met de titel “samen voor ons eigen”. Zoals Jacobse en Van Es (Van Kooten & De Bie) middels deze uitspraak al aangaven, individuen en groepen kunnen beter samen optrekken om de eigen belangen gerealiseerd te krijgen. Deze uitspraak is treffend voor de gevonden inzichten in deze scriptie.

Met plezier ben ik in de afgelopen maanden bezig geweest om deze scriptie neer te zetten. Ik kreeg hierdoor de mogelijkheid om de public affairs strategieën in zowel de hoger onderwijssector als de energiesector inzichtelijk te maken. Een op meerdere vlakken ingewikkeld proces, maar in alle opzichten erg interessant.

Deze scriptie heeft mij de mogelijkheid gegeven om mijn kennis en ervaring, die ik al eerder had opgedaan in mijn tijd bij Dröge & van Drimmelen (DR2) en bij de Landelijke Kamer van Verenigingen (LKV), verder te ontwikkelen. Deze verkregen kennis en ervaring wil ik zeker gaan gebruiken in mijn verdere loopbaan.

Deze scriptie was geen succes geworden zonder de begeleiding van dr. Rianne Dekker en prof. dr. Margo van Trappenburg. Bovendien wil ik via deze weg graag al mijn respondenten bedanken voor alle medewerking aan deze scriptie. Tevens wil ik graag de mensen in mijn omgeving bedanken voor de aanmoedigingen en de ondersteuning in de afgelopen maanden.

Ik wens iedere lezer veel plezier met tot zich nemen van mijn afstudeeronderzoek.

Niels Hubregtse

Utrecht, augustus 2017

Inhoud

1. Puzzel	4
2. Relevantie	5
2.1. <i>Wetenschappelijk</i>	5
2.2. <i>Maatschappelijk</i>	5
3. Onderzoeksvragen	6
4. Theoretisch Kader	7
4.1. <i>De veranderingen in wereld van de bestuursstructuren</i>	7
4.2. <i>De gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur voor public affairs strategieën</i>	13
4.3. <i>Verwachtingen</i>	18
5. Methodiek	19
5.1. <i>Interviewmethoden</i>	19
5.2. <i>Documentanalyses</i>	20
5.3. <i>Casusvergelijking</i>	20
5.4. <i>Betrouwbaarheid</i>	23
5.5. <i>Validiteit</i>	24
5.6. <i>Operationalisatie</i>	25
6. Resultaten	27
6.1. <i>De aanwezigheid van corporatism en collaborative governance in de gekozen casussen</i>	27
6.1.1. <i>De hoger onderwijssector: de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)</i>	27
6.1.2. <i>De energiesector: het energieakkoord (EA)</i>	30
6.2. <i>De public affairs strategieën van zowel de insiders als de outsiders</i>	33
6.2.1. <i>De public affairs strategieën in de hoger onderwijssector rondom de WVB</i>	33
6.2.2. <i>De public affairs strategieën in de energiesector rondom het EA</i>	40
6.3. <i>De gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur voor public affairs strategieën</i>	45
6.3.1. <i>De casus: Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)</i>	45
6.3.2. <i>De casus: energieakkoord (EA)</i>	46
6.3.3. <i>Verschillen in de omstandigheden tussen de casussen</i>	46
7. Conclusie & Discussie	48
8. Literatuur	55
9. Appendix I	59
9.1. <i>De selectie van respondenten</i>	59
9.2. <i>De selectie van documenten</i>	60
10. Appendix II	62
10.1. <i>Topiclijst</i>	61
10.2. <i>Codeboom</i>	62
10.3. <i>Afkortingen</i>	63
Figuren	
Figuur I: <i>de overgang van corporatism naar collaborative governance</i>	10
Figuur II: <i>de public affairs strategieën van belangengroepen</i>	16
Figuur III: <i>overzicht verschillen karakteristieken ideaaltypen bestuursystemen</i>	26
Figuur IV: <i>overzicht public affairs strategieën omgeslagen naar Nederland</i>	26
Figuur V: <i>de public affairs strategieën van de insiders en de outsider rondom de WVB casus</i>	40
Figuur VI: <i>de public affairs strategieën van de insiders en de outsider rondom de EA casus</i>	45

1. Puzzel

Veelal worden lobbyisten nog steeds gezien als oud-kamerleden en oud-ministers die in de 'achterkamertjes' de besluitvormingsprocessen beïnvloeden (Chin-A-Fo en Dohmen, 2016). Toch zijn er steeds meer bedrijven, NGO's, (semi-) overheden en burgergroepen die zelf lobbyisten aannemen of inhuren voor de realisatie van belangen (Timmermans, 2015). De samenwerking tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld is in de afgelopen jaren dan ook onderhevig aan verandering (Phillips in Levi-Faur, 2012). De partijen die in deze samenwerking belangen willen realiseren, reageren op deze verandering via de public affairs strategieën die zij toepassen.

De samenwerking tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld werd, zowel in Nederland als in andere West-Europese landen, na de oorlog voor vele decennia middels een corporatistisch bestuursstelsel vormgegeven (Molina & Rhodes, 2002). Deze bestuursstructuur is een institutioneel opgetrokken samenwerking van slechts een paar structureel betrokken stakeholders die gezamenlijk afspraken maken over de toekomst van de maatschappij (Woldendorp, 1997). De veelvuldig betrokken belangengroepen gedroegen zich als de representatie van alle verschillende groepen in de samenleving, maar kregen overigens ook de mogelijkheid om zich zo op te stellen (Woldendorp, 1997).

De verhoudingen tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld zijn de afgelopen jaren echter aan verandering onderhevig. Op basis van deze verandering zijn onder andere verschuivingen ontstaan in de systemen van de bestuursstructuur (Flynn & Wanna, 2008). Deze verschuivingen vinden op allerlei manieren plaats, maar in deze scriptie wordt gekeken naar de gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel.

In verschillende West-Europese landen is in de bestuursstructuur namelijk een verschuiving van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel aan de gang: er worden extra en andere stakeholders betrokken, er ontstaan meer arena's waarbinnen de onderhandelingen worden gevoerd, de betrokken stakeholders werken minder aan compromissen en zoeken meer naar consensus en de verhoudingen tussen de verschillende stakeholders veranderen (Ansell & Gash, 2007; Connick & Innes, 2003; Vangen, Huxham & Eden, 2000; Heaney & Lorenz, 2013; Hojnacki, 1998; Gray & Lowery, 1998, Silva, 2011; Frederickson, Smith, Larimer & Licari, 2015).

Op basis van deze verschuiving ontstaat er een onduidelijk beeld van alle betrokken stakeholders en zijn de handelingen van de betrokken stakeholders steeds lastiger te voorspellen. Vooral de NGO's en de burgergroepen springen in op deze verschuiving in de bestuursstructuur en beïnvloeden op deze manier de besluitvormingsprocessen (Timmermans, 2015). De afgelopen jaren gebruiken zij steeds vaker een breed scala aan public affairs strategieën. Ook de stakeholders die van oudsher al veelvuldig institutioneel betrokken waren, gaan steeds vaker op andere manieren opereren (Dür & Mateo, 2013; Van Schendelen, 2013; Timmermans, 2015).

De public affairs strategieën die belangengroepen inzetten, zijn volgens eerder onderzoek aan het transformeren (Dür & Mateo, 2013). Toch is er vooralsnog amper een beeld van de verklaring voor deze verandering in de gekozen public affairs strategieën van belangengroepen. In deze scriptie wordt onderzoek gedaan naar de gevolgen van de verschuiving in de systemen van de bestuursstructuur voor de public affairs strategieën die belangengroepen inzetten. Er wordt dus nagegaan of de verschillende onderdelen van deze verschuiving, gevolgen hebben gehad voor de verschillende public affairs strategieën die belangengroepen hanteren.

2. Relevantie

2.1. Wetenschappelijk

Op verschillende vlakken is reeds wetenschappelijk onderzoek gedaan naar public affairs. Toch is er vooralsnog weinig samenhang waarneembaar. Niet alleen de besluitvormingsprocessen verschillen aanzienlijk van elkaar, maar ook de gang van zaken rondom public affairs in de verschillende sectoren is in bijna alle gevallen uniek (Timmermans, 2014). Er is geen breed gedeeld paradigma over public affairs in de wereld (Harris & Fleisher, 2005). De elders gevonden inzichten zullen dus specifiek voor Nederland nader bekeken moeten worden.

Over veel van de ontwikkelingen in de wereld van de public affairs, hebben zowel Arco Timmermans als Rinus van Schendelen al verklaringen gegeven. Deze verklaringen kunnen op meerdere vlakken worden verbonden aan de eerder omschreven verschuiving in de bestuursstructuur. Bovendien kunnen de verschillende public affairs strategieën op basis van eerder onderzoek van elkaar worden onderscheiden (Dür & Mateo, 2013). Er is echter nog veel onduidelijk over de toepassing van de verschillende public affairs strategieën als gevolg van de verschuiving in de bestuursstructuur van besluitvormingsprocessen.

Volgens Van Schendelen (2013) en Timmermans (2015) besteden lobbyisten steeds meer tijd aan het vergaren van informatie en het analyseren van deze informatie. Toch bestaat er nog steeds veel onduidelijkheid over of lobbyisten van belangengroepen de eigen gebruiken aanpassen, andere wegen inslaan en andere stakeholders benaderen aan de hand van de eerder omschreven verschuiving. In andere landen zijn hierover in de basis al aanzetten gedaan, maar over de gevolgen van de verschuiving voor public affairs strategieën van belangengroepen is nog steeds geen volledig beeld gegeven. In deze scriptie wordt nagegaan of de verschuiving in de bestuursstructuur gevolgen heeft voor de public affairs strategieën van belangengroepen.

2.2. Maatschappelijk

De Nederlandse lobbysector is de afgelopen jaren behoorlijk gegroeid. Bij de Beroeps Vereniging voor Public Affairs (BVPA) zijn tegenwoordig ruim 600 lobbyisten aangesloten (BVPA, 2017). Naar alle waarschijnlijkheid zullen er de komende tijd steeds meer lobbyisten bij komen (Timmermans, 2014). Aangezien de Nederlandse besluitvormingsprocessen op allerlei vlakken in beweging zijn, is ook de wereld van de Nederlandse public affairs aan het veranderen.

De politiek (op alle niveaus) wil zich graag een veelzijdig beeld vormen van alle belangen rondom een specifiek onderwerp. De toevoeging van lobbyisten aan de democratie is in veel gevallen overduidelijk. Toch wordt lobbyen in de samenleving nog vaak gezien als iets 'schimmigs' in de 'achterkamertjes' van bestuurlijk Nederland (Luyendijk, 2015). Het is voor de samenleving namelijk belangrijk om transparantie te krijgen over de manier van werken van lobbyisten.

Bovendien is het interessant om te kijken naar de gevolgen van deze verschuiving in de Nederlandse bestuursstructuur, een bestuursstructuur die in de decennia hiervoor amper is veranderd. De public affairs strategieën van belangengroepen geven namelijk een ook goed beeld van de werking van de bestuursstructuur rondom de besluitvormingsprocessen. Verder kunnen de belangengroepen gebruik maken van de inzichten die naar voren zullen komen in deze scriptie. Zij kunnen de gevonden inzichten over public affairs strategieën inzetten in andere besluitvormingsprocessen.

3. Onderzoeksvragen

In deze scriptie wordt er gekeken naar de gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur voor de public affairs strategieën die belangengroepen hanteren. De verschuiving in de bestuursstructuur is in deze scriptie de overgang van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel.

Tevens kunnen in besluitvormingsprocessen belangengroepen die al langer structureel worden betrokken (insiders), worden onderscheiden van belangengroepen die slechts op onderdelen worden betrokken of helemaal geen aansluiting vinden (outsiders). Op basis van deze scheiding worden in deze scriptie de public affairs strategieën onder de loep genomen.

Om het hierboven gegeven inzichtelijk te maken en een helder beeld te krijgen van de gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur, zijn in deze scriptie de volgende hoofdvraag en deelvragen opgesteld.

Hoofdvraag:

- *Wat zijn de gevolgen van een verschuiving in de bestuursstructuur voor de public affairs strategieën die belangengroepen (insiders en outsiders) hanteren?*

Deelvragen:

- *In hoeverre representeren de gekozen casussen in de hoger onderwijssector en in de energiesector een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel?*

Om te beginnen worden in deze deelvraag de verschillen tussen het corporatistisch bestuursstelsel en het collaboratistisch bestuursstelsel gekoppeld aan de bestuursstructuur in de gekozen casussen in de hoger onderwijssector en in de energiesector.

- *Wat voor public affairs strategieën hebben de insiders en de outsiders gehanteerd?*

Vervolgens worden de public affairs strategieën die de betrokken belangengroepen in de casussen hebben gehanteerd weergegeven. De belangengroepen kunnen worden ingedeeld op basis van een scheiding tussen de insiders en de outsiders. Aan de hand van deze scheiding worden ook de public affairs strategieën inzichtelijk gemaakt.

- *In hoeverre is de bestuursstructuur van invloed geweest op de gekozen public affairs strategieën?*

Op basis van de eerder gevonden inzichten worden hier de verschillen in de bestuursstructuur verbonden aan de naar voren gekomen verschillen in de public affairs strategieën. Ook worden andere zaken die eventueel van invloed zijn geweest meegenomen.

4. Theoretisch Kader

4.1. De veranderingen in wereld van de bestuursstructuren

In de geschiedenis van politiek en bestuur zijn verschillende soorten stakeholders altijd op zoek geweest naar vormen van samenwerking, om zaken te realiseren die voor alle stakeholders gezamenlijk belangrijk waren (Ansell & Gash, 2007; Flynn & Wanna, 2008). Hierdoor heeft iedere tijd, waaronder ook de afgelopen decennia, zijn eigen vormen van samenwerking. Om een verschuiving in een bestuursstructuur van deze tijd beter te kunnen begrijpen, worden de sinds de wederopbouw (na WO II) naar voren gekomen bestuurssystemen hieronder nader bekeken.

De geschiedenis van de bestuurssystemen

Om de wederopbouw van de maatschappij te versnellen, werden in West-Europa op basis van het keynesiaans denken afspraken gemaakt tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld. (Molina & Rhodes, 2002). Aan de hand van deze manier van samenwerken kwamen de overheid en de belangengroepen van zowel werkgevers als werknemers samen om afspraken te maken over het toekomstig handelen van de verschillende partijen (Shonfield, 1965). Deze vorm van samenwerking wordt *corporatism* genoemd: een geïnstitutionaliseerd systeem voor de representatie van verschillende belangen. Oorspronkelijk was deze manier van samenwerking vooral geïntendeerd op de ontwikkeling van de economie, maar later werd deze manier van samenwerking in verschillende landen ook in hele andere sectoren gebruikt (Siaroff, 1999). Volgens Woldendorp (1997, pp. 49-50) is een samenwerking aan de hand van *corporatism* als volgt te omschrijven: *'Corporatism is a type of organized or coordinated capitalism where power to make important economic policies is transferred from the parliament and government to semi-private organizations, these are based on economic function or industrial sector and include a strong representation of labor interest.'*

In Nederland heeft een dergelijk geïnstitutionaliseerd systeem van samenwerking tussen overheid en belangengroepen zich op meerdere manieren kunnen verspreiden over verschillende sectoren. De onderhandelingen waren jaren slechts beperkt toegankelijk voor alle stakeholders (publiek/privaat) (Timmermans, 2015). De onderhandelingen werden zowel geïnstitutionaliseerd als gecentraliseerd vormgegeven tussen slechts een paar belangengroepen (Molina & Rhodes, 2002; Lowery & Gray, 1998). Tijdens besluitvormingsprocessen die zijn vormgegeven op basis van *corporatism*, komen de volgende onderdelen naar voren (Siaroff, 1999; Pochet & Fajertag, 2000):

- De belangen in de samenleving zijn georganiseerd via verschillende belangengroepen. Deze belangengroepen zijn verantwoordelijk voor de representatie van al de verschillende groepen in de samenleving.
- Er zijn in de besluitvormingsprocessen slechts een paar belangengroepen betrokken die de representatie claimen van alle betrokken partijen. Alle verschillende betrokken partijen erkennen de representatie via deze belangengroepen.
- De onderhandelingen worden voornamelijk gecentraliseerd gevoerd. Hier onderhandelen de verschillende belangengroepen en de overheid over de toekomst van de samenleving. Op landelijk niveau worden dus afspraken gemaakt die gevolgen hebben voor lokaal niveau.
- De overheid is door het sturen van de onderhandelingen een nadrukkelijk aanwezig onderdeel van de onderhandelingen tussen de betrokken partijen.

De verschuiving in de bestuursystemen

In de afgelopen twintig jaar zijn de vormen van samenwerking tussen deze verschillende soorten stakeholders in verandering (Silva, 2011). De grenzen tussen publiek en privaat zijn in de samenleving steeds vager geworden. De verantwoordelijkheid voor de realisatie van verschillende 'overheidsgoederen' en 'overheidsdiensten' wordt steeds breder gedeeld tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld. De overheid is steeds vaker slechts ondersteunend en aanvullend betrokken (Phillips in Levi-Faur, 2012).

De veranderingen in de verhouding tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld heeft Phillips in Levi-Faur (2012, pp. 485-486) als volgt omschreven: "*entails the reciprocity of relationships among citizens and between citizens and the state as well as the mix of responsibilities between the state, market and community*".

Vroeger waren de besluitvormingsprocessen vooral in handen van de overheid. In de afgelopen jaren gaan steeds vaker de markt en het maatschappelijk middenveld, weliswaar veelal geïnitieerd door de overheid, zelfstandig aan de slag in andere samenwerkingsvormen (Vangen et. al, 2000). Deze verandering in de verhoudingen vragen om een andere invulling van de bestuursstructuur. Er ontstaan hierdoor allerlei vormen van 'collaboration', 'co-ordination' en 'co-operation' (Vangen et. al, 2000). In deze scriptie wordt specifiek gekeken naar de ontwikkelingen rondom *collaborative governance*. Volgens Ansell & Gash (2007) is de verschuiving de vervanging voor het *corporatism* in de 20^e eeuw.

Op basis van verschillende omschrijvingen wordt *collaborative governance* als volgt gedefinieerd: een samenwerking tussen verschillende stakeholders (zowel overheid als niet-overheid) die samen in een netwerk zonder hiërarchie en op basis van onderhandeling op zoek gaan naar consensus rondom de onderwerpen die worden voorgelegd (Ansell in Levi-Faur, 2012, pp. 498-500; Papadopoulos in Levi-Faur, 2012, pp. 512-513; Ansell, 2007, pp. 544-545).

De volgende criteria geven extra invulling aan deze omschrijving (Ansell & Gash, 2007):

- De samenwerking is geïnitieerd door de (semi-)overheid of een institutie.
- Tussen de participanten zitten ook niet (semi-)overheid stakeholders.
- De participanten worden rechtstreeks betrokken bij de besluitvorming.
- De samenwerking heeft een informeel karakter, maar is formeel georganiseerd.
- De stakeholders streven gezamenlijk naar consensus.
- De onderwerpen die centraal staan focussen zich op *public policy* of *public management*.

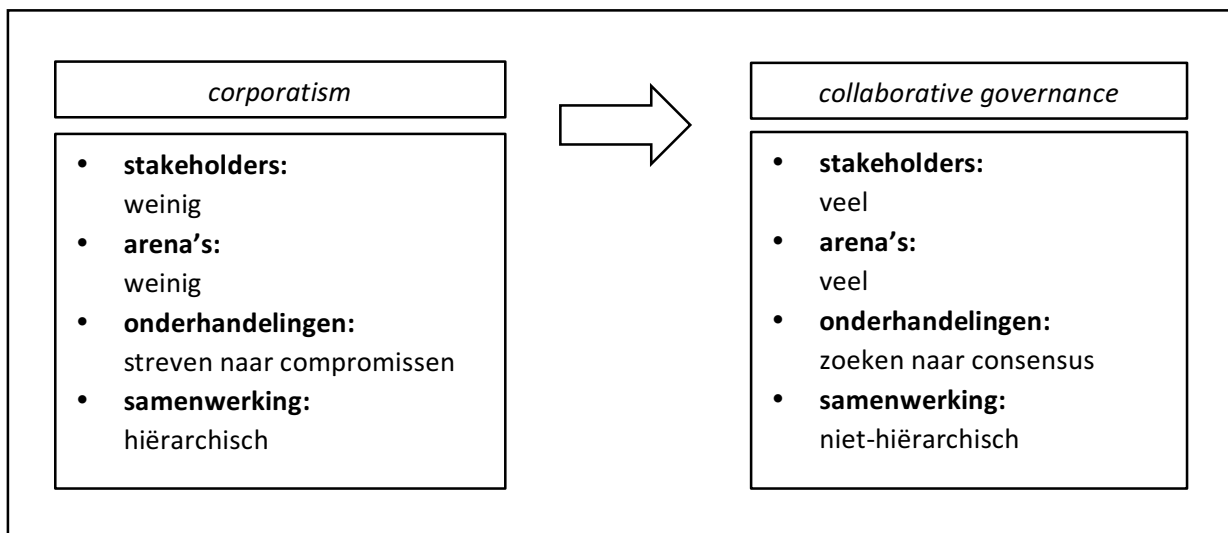
De overeenkomsten en verschillen tussen corporatism en collaborative governance

De samenwerkingsvormen *corporatism* en *collaborative governance* kennen zowel overeenkomsten als verschillen. Zo worden bij allebei de vormen ook niet-(semi)overheden betrokken in de overleggen. Ook is er bij allebei de vormen daadwerkelijk een samenwerking gerealiseerd en worden de stakeholders niet slechts geconsulteerd. Bovendien streven de stakeholders in allebei de samenwerkingsvormen naar een overeenkomstig geheel van afspraken. In een corporatistisch bestuursstelsel zijn overeenkomsten echter op vrijwel alle onderdelen noodzakelijk. Hierdoor ontstaan er op basis van de gehouden onderhandelingen veelal compromissen (Ansell & Gash, 2007). In een collaboratistisch bestuursstelsel zijn overeenkomsten op onderdelen vaak ook al genoeg. In de onderhandelingen zoeken de stakeholders dan ook veelal naar consensus op de onderdelen die de stakeholders gemeenschappelijk hebben (Connick & Innes, 2003).

De bestuursystemen *corporatism* en *collaborative governance* kennen ook verschillen in de hoeveelheid en soorten stakeholders die worden betrokken. Het *corporatism* is een samenwerking tussen slechts een paar stakeholders, die alle belangen representeren (Ansell & Gash, 2007). De belangengroepen die geïnstitutionaliseerd participeren in dit bestuursstelsel hebben veelal een representatiemonopolie (Ansell & Gash, 2007). In een *collaborative governance* samenwerking worden er niet alleen andere soorten stakeholders meegenomen, maar worden er vooral ook extra stakeholders betrokken. De betrokken stakeholders kunnen aan de hand van de onderwerpen verschillen en vormen dus geen onderdeel van de structureel opgetrokken overleggen (Vangen et al., 2000).

Aangezien er andere soorten stakeholders, maar vooral ook extra stakeholders worden betrokken, verspreiden de ingangen tot de besluitvormingsprocessen zich steeds breder. Zo zijn er steeds vaker stakeholders die al eerder op plekken samenkomen om de belangen op elkaar af te stemmen (Heaney & Lorenz, 2013; Hojnacki, 1998). Deze stakeholders voeren onderhandelingen over zaken die zij gezamenlijk naar voren kunnen brengen, voor zij uiteindelijk aanschuiven bij aan de onderhandelingstafel met alle stakeholders (Gray & Lowery, 1998). De onderhandelingen worden dus vormgegeven in verschillende arena's tussen slechts een paar betrokken stakeholders. Deze verdeling van stakeholders over verschillende arena's, vindt voornamelijk plaats voor er gezamenlijk onderhandelingen worden gevoerd.

Ook verschillen de verhoudingen tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld verschillen tussen deze bestuursystemen (Silva, 2011). De verhoudingen vormen niet langer een weerspiegeling van het hiërarchisch speelveld, maar vormen eerder een schets van een roeiploeg die samenwerken aan een overeenkomstig geheel van belangen. Er is dus geen hiërarchisch overwicht van slechts een paar structureel betrokken stakeholders, al de stakeholders werken gezamenlijk aan *public services* (Frederickson et al., 2015)

Figuur I: de overgang van *corporatism* naar *collaborative governance*

De verklaring voor verschuiving van corporatism naar collaborative governance

Volgens Phillips (2012) zijn er dus meerdere veranderingen ontstaan in de verhouding tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld. Deze veranderingen vragen om een andere invulling van de besluitvormingsprocessen. In de context van de verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance*, kunnen er volgens Flynn & Wanna (2008) drie verschillende verklaringen worden gegeven voor de veranderingen in deze verhoudingen:

- *external drivers*
Hieronder vallen ontwikkelingen die zich wereldwijd presenteren zoals: de globalisering, de internationalisering, de verspreiding en vermenging van culturen, de ontwikkelingen in de informatietechnologie evenals de ontwikkelingen in de gehele technologie.
- *internal drivers*
De inrichting van de samenleving is aan verandering onderhevig. De overheid heeft steeds minder mogelijkheden om de hele verzorgingsstaat te onderhouden. Zij is dan ook op zoek naar een andere verdeling van verantwoordelijkheden voor overheidsgoederen en overheidsdiensten tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld.
- *volition in relation the roles and responsibilities of government*
Om verschillende verantwoordelijkheden te kunnen overhevelen naar de markt en het maatschappelijk middenveld is er geen gezamenlijk beeld nodig van zowel de problemen als de oplossingen. Hiervoor is wel consensus nodig tussen alle verschillende stakeholders om samen via een coalitie van stakeholders een beweging te realiseren.

Als gevolg van deze verklaring voor de veranderingen in de verhoudingen tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld vinden overal in de wereld veranderingen in de bestuursstructuur plaats. De samenwerking tussen de verschillende stakeholders is verschoven van *corporatism* naar *collaborative governance*. De verschuiving is een vervanging voor de overheersing van een paar belangengroepen in de wereld van het *corporatism* van de 20^e eeuw.

De overgang van corporatism naar collaborative governance in Nederland

De overgang in de bestuursstructuur van *corporatism* naar *collaborative governance* is ook zichtbaar in Nederland aan de gang. Van oudsher is Nederland al een land van samenwerking tussen allerlei verschillende partijen. In een 'waterland' als Nederland was samenwerken nu eenmaal noodzakelijk voor het veilig stellen van de toekomst van de hele maatschappij (Luiten van Zanden & Prak, 2013). Dankzij de ontwikkelingen in de Nederlandse geschiedenis, hebben de vele samenwerkingsvormen zich in de afgelopen eeuwen kunnen ontwikkelen tot een specifiek Nederlandse invulling van *corporatism*: het poldermodel (Hendriks & Tonen, 2002).

Middels deze bestuursstructuur voor besluitvormingsprocessen, worden samenwerkingen over allerlei onderwerpen tussen overheden, organisaties en bedrijven geïnstitutionaliseerd vormgegeven (Hendriks & Tonen, 2002). Deze bestuursstructuur is slechts half te betreden voor al de verschillende belangengroepen in de samenleving. Alleen de belangengroepen die dus een geïnstitutionaliseerd onderdeel vormen van de besluitvormingsprocessen worden daadwerkelijk betrokken (Timmermans, 2015).

Het Nederlandse poldermodel had zijn successtijd in de decennia na de oorlog. Vele jaren werden er afspraken gemaakt tussen de overheid en de instituten die een afspiegeling van de verschillende zuilen in Nederland vormden (Luiten van Zanden & Prak, 2013). De eerder beschreven verandering is ook in Nederland zichtbaar, waardoor er een andere verdeling van de verantwoordelijkheid is tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld. Ook hier ontstaat er een andere verdeling

van de verantwoordelijkheid voor de realisatie van 'overheidsgoederen' en 'overheidsdiensten. Deze veranderingen hebben ook gevolgen voor het functioneren van het Nederlandse poldermodel. Volgens Hendriks (2009) kunnen er drie verklaringen worden gegeven voor de neergang van het Nederlandse poldermodel:

- *De individualisering als gevolg van de afbrokkeling van de verzuiling*

Tijdens de jaren '50 en '60 van de 20^e eeuw was Nederland een samenleving gescheiden in verschillende zuilen. Deze zuilen waren hiërarchisch gestructureerd en breed georganiseerd. Hierdoor had de leiding van de zuilen veel invloed op de besluitvormingsprocessen. De leiding van de zuilen was vormgegeven in verschillende instituten. Deze instituten van de verschillende zuilen waren gezamenlijk verantwoordelijk voor de invulling van politiek en bestuur in Nederland (Luiten van Zanden & Prak, 2013). Sinds de afbrokkeling van de verzuiling in de jaren 60 en 70 van de 20^e eeuw, staan ook de overgebleven instituten steeds vaker onder druk (Hendriks, 2009). Deze instituten hebben veel van de legitimiteit verloren, maar vormen in verschillende sectoren nog steeds de basis van de betrokken stakeholders in de besluitvormingsprocessen (Timmermans, 2015).

- *Het ontstaan van de informatiesamenleving*

Als gevolg van de afbrokkeling van de verzuiling worden er andere mogelijkheden aangrepen om de richting te bepalen die in de maatschappij moeten worden ingeslagen (Hendriks, 2009). De leiding van de instituten (en dus van de verschillende zuilen) wordt niet langer automatisch gevolgd in de verschillende veronderstellingen over 'goed' of 'slecht' evenals over de plannen en ideeën voor de samenleving (Timmermans, 2015). Dankzij de ontwikkelingen rondom de informatietechnologie beschikken mensen over steeds meer mogelijkheden om zelfstandig een beeld te vormen over de richting die zij in de toekomst van politiek/bestuurlijk willen volgen (Hendriks, 2009).

- *De mediatisering van de maatschappij*

Als gevolg van het ontstaan van de informatiemaatschappij hebben de (social) media veel invloed gekregen op besluitvormingsprocessen (Hendriks, 2009). De politiek (en in steeds meer gevallen ook het bestuur) gebruikt de massamedia om invloed te krijgen op de visievorming van de samenleving rondom allerlei onderwerpen. Deze processen hebben invloed op de mogelijkheid om consensus te bereiken, aangezien de onderhandelingen niet alleen tussen de stakeholders plaats vinden maar ook in de (social) media.

Deze verklaringen van Hendriks, 2009 zijn overeenkomstig aan de verklaring die Flynn & Wanna (2008) hebben gegeven via *external drivers*. Ook de andere verklaringen van Flynn & Wanna (2008) komen in Nederland naar voren. Zo zijn er hier verschijnselen van zowel de *internal drivers* als *volition in relation to the roles and responsibilities of government* in de samenleving aanwezig. De verzorgingsstaat staat onder druk en is, weliswaar vrij langzaam, onderhevig aan vele verschillende hervormingen (Trommel & van der Veen, 1999; Kersbergen & Hemerijck, 2012). Als gevolg van deze hervormingen is de overheid steeds vaker slechts aanvullend en ondersteunend betrokken (Engelen, Hemerijck & Trommel, 2007).

Aangezien de verhoudingen tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld dus op allerlei terreinen verschuivingen ondervinden, ontstaan er ook veranderingen in de inrichting van de bestuursstructuur (Bovens & Schillemans, 2009). De overheid heeft ervoor gekozen om zowel de gemeenschap als de markt meer te betrekken bij de vormgeving van het openbaar bestuur. Hierdoor vinden de verschillende stakeholders meer aansluiting bij de besluitvormingsprocessen en kunnen er gezamenlijk nog meer verbeteringen voor de samenleving worden gerealiseerd.

Tussenconclusie

Ook in Nederland is er dus een verandering aan de gang in de verhoudingen tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld. Deze verandering in de verhoudingen is overeenkomstig aan de verklaring die wereldwijd wordt gegeven voor de verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance*. Er worden steeds meer en ook andere soorten stakeholders betrokken bij besluitvormingsprocessen. Hierdoor ontstaan er veelal extra arena's van verschillende stakeholders waarbinnen in gescheiden groepen onderhandelingen plaats vinden. Bovendien werken de stakeholders minder aan compromissen, maar zoeken de stakeholders meer samen naar consensus. Verder zijn de verhoudingen in de samenwerking tussen de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld hiërarchisch gezien aanzienlijk aan het transformeren. Deze verschuiving in de bestuursstructuur vindt overigens pas in een paar sectoren plaats. Verschillende sectoren ondervinden al wel onderdelen van de verschuiving, maar zijn op meerdere vlakken nog in ontwikkeling.

4.2. De gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur voor public affairs strategieën

De verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance* heeft eventueel dus ook gevolgen voor de strategieën die lobbyisten hanteren (Binderkrantz, 2005; Binderkrantz, 2008; Binderkrantz & Krøyer, 2012; Dür & Mateo, 2013; Van Schendelen, 2013; Timmermans, 2015). Deze gevolgen van de verschuiving zullen hieronder nader besproken worden, maar eerst wordt er gekeken naar de scheiding tussen lobby en public affairs.

De omschrijvingen van lobby/public affairs

Het voeren van een lobby voor de realisatie van belangen is van alle tijden. Het woord is afkomstig van het Latijnse 'lobia' (wachtkamer) en stond in de 15^e eeuw voor 'wandelgangengedrag'. Ook in de 21^e eeuw wil vrijwel iedere burger, groep, organisatie of bedrijf wel iets gedaan krijgen van een ander in de buurt, de maatschappij of de politiek. Voor de realisatie van deze belangen kunnen al deze groepen gaan lobbyen (Van Schendelen, 2013).

Voor een lobby daadwerkelijk succesvol is, zijn er veel voorbereidingen nodig (Baumgartner, Berry, Hojnacki, Kimball, & Leech, 2009). De voorbereidingen, die nodig zijn voor er daadwerkelijk lobbygesprekken kunnen worden gevoerd, worden public affairs (Management) genoemd (Van Schendelen, 2013). Volgens een in Nederland gehouden onderzoek, besteden lobbyisten slechts 15% van hun werkzaamheden aan het daadwerkelijk overbrengen van de belangen. De andere 85% van hun tijd besteden zij aan het voorbereiden van het overbrengen van deze belangen (Van Schendelen, 2013).

Deze scheiding tussen lobby en public affairs is zowel in de sector zelf, als in de omgeving van de sector vrij onduidelijk gehanteerd (Harris & Fleisher, 2005). De begrippen lobby en public affairs worden allebei vaak in combinatie voor de verschillende werkzaamheden gehanteerd. Bovendien geven zowel de wetenschapper, de journalist, de public affairs professional als de beroepsvereniging voor public affairs in Nederland een andere invulling aan de omschrijving van public Affairs:

'an effort to influence the policy process'
(Baumgartner & Leech, 1998).

'informeel beïnvloeden van formele besluitvorming'
(Van Venetië & Luikenaar, 2013).

'De professionele en transparante belangenbehartiging waarbij de eigen organisatie doorlopend wordt betrokken bij de politiek en maatschappelijke besluitvormingsprocessen'
(Van Drimmelen, 2014).

'Het strategisch proces van het inspelen op politieke besluitvorming, op veranderingen in de maatschappij in de publieke opinie, die van invloed zijn op de eigen organisatie'
(Handvest Beroepsvereniging voor Public Affairs (BVPA), 2007).

Er worden dus verschillende omschrijvingen gegeven voor zowel lobby als de public affairs. In deze scriptie worden al deze omschrijvingen gecombineerd. Zo worden zowel alle voorbereidingen voor de belangenbehartiging als alle uitingen rondom het overbrengen van belangen gezien als vormen van public affairs. Deze zaken lopen veelal in elkaar over en zijn hierdoor lastig te scheiden. De definitie van public affairs is in deze scriptie dan ook een verzameling van zowel alle zaken die noodzakelijk zijn voor het naar voren brengen van de belangen als het daadwerkelijk naar voren brengen van de belangen.

De verschillende soorten lobbyisten

Er kunnen verschillende soorten lobbyisten van elkaar worden onderscheiden (Chari, John & Murphy, 2010). Alle stakeholders die georganiseerd en gestructureerd lobbyen voor de realisatie van de eigen belangen, worden in deze scriptie gezien als lobbyisten. Zij kunnen vervolgens zowel zelfstandig als in een koepelverband opereren en verzamelen zich vervolgens rondom al de verschillende onderdelen van besluitvormingsprocessen (van Schendelen, 2013; Timmermans, 2015).

Er is een onderscheid te maken tussen al deze soorten lobbyisten. Zo zijn er lobbyisten die streven naar een specifiek geheel van belangen, bijvoorbeeld lobbyen voor de vermindering van gaswinning in Groningen. In andere gevallen streeft een stakeholder naar meerdere belangen, bijvoorbeeld de lobby voor de hele bouwsector (Chari, John & Murphy, 2010). Ook is er een onderscheid te maken tussen 'inhuys-lobbyisten', die slechts voor één stakeholder werken, en 'kantoor-lobbyisten', die voor meerdere stakeholders werken (Chari, John & Murphy, 2010). Ook worden de vormen vaak gecombineerd. De 'inhuys-lobbyisten' krijgen in deze gevallen ondersteuning van één of soms meerdere 'kantoor-lobbyisten'.

Daarnaast kunnen lobbyisten onderscheiden worden op basis van de achtergrond van de belangen die zij representeren. Volgens Dür & Mateo (2013) ontstaan er hierdoor verschillen tussen de lobbyisten van *business associations* (bedrijfslobbyisten), *professional associations* (non-profit lobbyisten/semi-overheden lobbyisten) en *citizen groups* (burgergroepen lobbyisten). De public affairs strategieën worden gekozen op basis van de mogelijkheden waarover de hierboven gegeven belangengroepen beschikken. Deze mogelijkheden kunnen in iedere sector en in iedere casus weer anders verspreid zijn over de verschillende soorten lobbyisten (Binderkrantz & Krøyer, 2012; Hall & Deardoff, 2006).

De public affairs strategieën van belangengroepen

Volgens Grant (2000) is er een onderscheid tussen de 'insider' belangengroepen en de 'outsider' belangengroepen. De insiders hebben structureel de beschikking over de directe strategieën. De outsiders hebben slechts de beschikking over de indirecte strategieën. De 'insider' groepen kunnen volgens Binderkrantz (2005), weliswaar tijdelijk, de indirecte strategieën hanteren. Daarentegen kunnen ook de 'outsider' groepen, slechts kortstondig, toegang krijgen tot de directe strategieën. De verschillende soorten lobbyisten, die Dür & Mateo (2013) hebben weergegeven, kunnen overigens allemaal vallen onder de 'insider' groepen en vallen onder de 'outsider' groepen.

Op basis van de scheiding tussen de insidergroepen en de outsidergroepen, zijn de public affairs strategieën waarover belangengroepen beschikken dus behoorlijk vastgelegd (Binderkrantz & Krøyer, 2012). Zo gebruiken de insider belangengroepen dus eerder de directe strategieën (*de administrative strategy en de parliamentary strategy*) en de outsider belangengroepen vaker de indirecte strategieën (*de media strategy en de mobilization strategy*) (Binderkrantz, 2005; Dür & Mateo, 2013). Hieronder worden voorbeelden van de verschillende strategieën schematisch weergegeven.

Directe strategieën		Indirecte strategieën	
<i>Administrative Strategy</i>	<i>Parliamentary Strategy</i>	<i>Media Strategy</i>	<i>Mobilization Strategy</i>
Contacting the relevant minister	Contacting parliamentary committees	Contacting reporters	Arranging public meetings and conferences
Contacting the national public servants	Contacting party spokespersons	Writing letters to the editor and columns	Organizing letter writing campaigns
Actively using public committees	Contacting other members of parliament	Issuing press releases and holding press conferences	Arranging strikes, civil disobedience, direct action and public demonstrations
Responding to request for comments	Contacting party organizations	Publicizing analyses and research reports	Conducting petitions

Figuur II: de public affairs strategieën van belangengroepen (Binderkrantz 2005, pp. 696-697).

In de afgelopen jaren worden de verschillen in gebruik van de verschillende public affairs strategieën tussen zowel de insiders als de outsiders steeds kleiner (Dür & Mateo, 2013). Zo gebruiken de outsiders ook steeds vaker de directe strategieën en de insiders hanteren veelvuldig de indirecte strategieën. De vermenging tussen de directe strategieën en de indirecte strategieën wordt in deze scriptie nader bekeken, aangezien de verklaring voor deze verandering eventueel is te verbinden aan de verschuiving van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel.

In de 20^e eeuw waren er slechts een paar stakeholders structureel geïnstitutionaliseerd betrokken in de besluitvormingsprocessen. De afgelopen decennia staan deze instituties echter onder druk. Zij zijn in veel gevallen geen representatie meer van de verschillende groepen in de samenleving. Er worden dan ook steeds vaker andere stakeholders betrokken in de besluitvormingsprocessen (Ansell & Gash, 2007). Bovendien kunnen deze andere stakeholders steeds makkelijker gebruik maken van de (social) media om belangen naar voren te brengen. Ook wordt de (social) media gehanteerd voor de mobilisatie van groepen om druk te zetten op de besluitvormingsprocessen (Binderkrantz, 2005; Binderkrantz, 2008). Steeds vaker maken de 'outsider' groepen gebruik van de indirecte strategieën om ook de directe strategieën toe te kunnen passen. De 'insider' groepen reageren op deze verschuiving, aangezien zij ervoor kiezen om steeds vaker de indirecte strategieën te gebruiken om de directe strategieën te ondersteunen (Binderkrantz, 2005; Binderkrantz, 2008).

De verklaring voor deze verandering in de public affairs strategieën die worden gehanteerd, is in mijn ogen onvolledig. In deze scriptie wordt gekeken of de verschuiving in de bestuursstructuur gevolgen heeft voor deze verandering in de public affairs strategieën (Dür & Mateo, 2013). De andere soorten stakeholders, maar ook de extra stakeholders worden dus al in de verklaring voor de verandering meegenomen. Toch kunnen ook de andere onderdelen van de verschuiving van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel gevolgen hebben voor de public affairs strategieën.

De vermenging tussen direct en indirect lobbyen in Nederland

Ook in Nederland is de representatie van belangen vele jaren vormgegeven via slechts een paar structureel betrokken stakeholders. Ook al waren er vele soorten belangengroepen, in bijna iedere sector was er een institutioneel systeem van belangenrepresentatie gecreëerd, waarbinnen slechts een paar stakeholders werden betrokken (Timmermans, 2015): *'Existing structures and institutional*

rules on interest representation and decision-making in the Netherlands make it semi-open (but not truly open) to access for public and private stake holders.' (Timmermans, 2015, pp. 27-28)

De stakeholders die de onderdelen vormen van deze representatiesystemen staan ook in Nederland onder druk van de veranderingen in de samenleving. Vooral de vakbonden ondergaan hier de gevolgen van, maar ook belangeninstututen in verschillende sectoren. Zij verliezen veel leden en de representatie van de groepen wordt op allerlei manieren vervangen (Timmermans, 2015). Desalniettemin worden veel besluitvormingsprocessen nog steeds vormgegeven tussen slechts een paar institutioneel structureel betrokken stakeholders (Timmermans, 2015).

Hierdoor worden de verschillende institutioneel betrokken stakeholders voorgetrokken en de andere belangengroepen naar achteren gedreven (Baumgartner, Berry, Hojnacki, Kimball, & Leech, 2009). Overigens zijn er steeds meer sectoren waarbinnen de belangenrepresentatie via de institutioneel betrokken stakeholders onrealistisch is geworden, aangezien zij, gekeken naar de omvang in de afgelopen jaren, aanzienlijk zijn geslonken.

Het ontstaan van andere public affairs strategieën

Op basis van de overgang van een corporatistisch bestuursysteem een naar een collaboratistisch bestuursysteem spelen verschillende belangengroepen in op de mogelijkheden die zijn ontstaan. Er zijn steeds meer belangengroepen die andere wegen voor de representatie van belangen vinden. Vooral NGO's en *citizengroups* zien de mogelijkheden die zijn ontstaan als gevolg van de verschuiving (Timmermans, 2015). De *administrative strategy* en de *parliamentary strategy* hebben meer succes vergeleken met de *media strategy* en de *mobilization strategy*. Via direct contact is uiteindelijk meer mogelijk vergeleken met indirect contact. Aangezien niet alle groepen altijd gebruik kunnen maken van de verschillende vormen van *directe strategieën* proberen zij deze ingangen toch te realiseren middels verschillende uitingen van *indirecte strategieën* (Beyers & Braun, 2014).

Aangezien er op basis van de verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance* veel meer verschillende stakeholders in meerdere arena's zijn bij gekomen, zoeken belangengroepen naar manieren om de belangen naar voren te kunnen blijven brengen (Hall & Deardoff, 2006). Het is voor zowel ambtenaren als de politiek onmogelijk om een goed beeld te krijgen van de belangen van alle stakeholders. Zij moeten dus een selectie maken van de stakeholders die worden meegenomen in de besluitvormingsprocessen. De verschillende belangengroepen vormen dan ook steeds vaker een coalitie rondom een specifiek onderwerp. Via deze coalitievorming wordt er vervolgens op verschillende manieren invloed verkregen. Een breed gedragen verhaal wordt nu eenmaal sneller onderdeel van de besluitvormingsprocessen, vergeleken met een afzonderlijk naar voren gebracht verhaal (Beyers & Braun, 2014).

De betrokken stakeholders die aan coalitievorming doen hebben volgens onderzoek van Carpenter, Esterling & Lazer (1998) meer succes vergeleken met de stakeholders die slechts zelfstandig opereren. Ook al zijn er belangengroepen die geen onderdeel vormen van een coalitie, de stakeholders die er wel een onderdeel van zijn vormen gezamenlijk een beeld van een scheiding tussen pro en contra de status quo (Baumgartner, Berry, Hojnacki, Kimball, & Leech, 2009). De ingangen bij de ambtenarij en de politiek gaan vervolgens open of worden gesloten op basis van deze scheiding. Deze manier van lobbyen heeft vooral succes bij de ambtenarij, ook al wordt de politiek ook steeds gevoeliger voor deze manier van werken. De ambtenarij wil namelijk graag breed gedragen plannen overgeven aan de politiek. Zij zijn dan ook voornamelijk geïnteresseerd in de lobby van een coalitie tussen verschillende stakeholders (Beyers & Braun, 2014). Een coalitie die vrijwel onverwacht is, dus geen samenwerking tussen stakeholders die voor iedereen voorspelbaar is, heeft veelal het meest succes. Veel belangengroepen gaan op zoek naar een coalitie tussen stakeholders

die al gezamenlijk overeenstemming hebben over zaken. Toch zien zowel de ambtenarij als de politiek graag een coalitie van verschillende stakeholders die normaliter conflicteren (Heinz, Laumann, Nelson & Salisbury, 1993). Vaak hebben de onderhandelingen al eerder plaats gevonden waardoor onenigheid tijdens de besluitvormingsprocessen voorkomen wordt.

Ondanks de successen van een coalitie tussen verschillende belangengroepen, zijn er ook nog altijd belangengroepen die liever zelfstandig lobbyen. In een coalitie zullen stakeholders elkaar behoorlijk moeten vertrouwen. Er zullen uiteindelijk afwegingen gemaakt moeten worden, die niet altijd de belangen van iedere stakeholders representeren. In een coalitie hebben belangengroepen amper nog invloed op specifiek de lobby voor de eigen belangen (Carpenter, Esterling & Lazer 2003). Als gevolg van de verschuiving in de bestuursstructuur ontstaat blijkbaar meer samenwerking tussen de verschillende stakeholders. Ook heeft deze manier van werken meer succes vergeleken met het zelfstandig opereren van belangengroepen.

De coalitie tussen verschillende belangengroepen in Nederland

Volgens onderzoek van Beyers & Braun (2014) vinden belangengroepen die gezamenlijk opereren in een coalitie, gemakkelijker ingangen bij zowel de ambtenarij als in de politiek. Hiervoor is de lobby van ruim 100 verschillende Nederlandse belangengroepen bekeken. Er is ook specifiek gekeken naar belangengroepen die geen institutioneel onderdeel vormen of een institutioneel onderdeel zijn geweest van de besluitvormingsprocessen. Bovendien hebben Beyers & Braun (2014) verschillende soorten lobbyisten betrokken. De soorten lobbyisten die Dür & Mateo (2013) onderscheiden (bedrijfslobbyisten/non-profit lobbyisten/semi-overheden lobbyisten/burgergroepen lobbyisten) werden allemaal meegenomen. Ook in Nederland is er dus al een beweging aan de gang rondom belangengroepen die gezamenlijk een coalitie vormen voor de representatie van de belangen. Deze beweging is een gevolg van de vele verschillende stakeholders die een onderdeel zijn gaan vormen van de representatie van alle groepen in de samenleving.

Tussenconclusie

De lobbyisten kunnen op verschillende manieren van elkaar worden onderscheiden. In deze scriptie wordt de verdeling van Dür & Mateo (2013) aangehouden. De public affairs strategieën waarover zij beschikken zijn afhankelijk van de insider of de outsider positionering. De insiders beschikken vrijwel altijd over de directe strategieën, terwijl de outsiders voornamelijk slechts gebruik kunnen maken van de indirecte strategieën. De volgende onderdelen vallen onder de directe strategieën en indirecte strategieën: de *administrative strategy* en de *parliamentary strategy* (direct), de *media strategy* en de *mobilization strategy* (indirect) (Binderkrantz 2005).

De verschillen in gekozen public affairs strategieën op basis van de scheiding tussen de insiders en de outsiders verdwijnen echter langzamerhand. Bovendien doen belangengroepen steeds vaker aan coalitievorming (Hall & Deardoff, 2006). Op deze manier kunnen de belangengroepen, tussen alle andere belangen, vooral de eigen belangen naar voren blijven brengen (Beyers & Braun, 2014).

De verklaringen die voor deze verandering worden gegeven zijn, zoals eerder gesteld, in mijn ogen voornamelijk incompleet. De verschillende soorten stakeholders en de extra stakeholders worden geregeld meegenomen in de verklaring, maar de andere onderdelen van de verschuiving in de bestuursstructuur kunnen ook gevolgen hebben voor de gekozen public affairs strategieën. In deze scriptie wordt nader bekeken of de gegeven onderdelen van de verschuiving in de bestuursstructuur inderdaad van invloed zijn op de public affairs strategieën die belangengroepen hanteren.

4.3. Verwachtingen

Ook in Nederland is in verschillende sectoren een verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance* zichtbaar. Op basis van deze verschuiving worden er meer en andere soorten stakeholders betrokken. Ook vinden er op verschillende plekken onderhandelingen plaats tussen gescheiden groepen stakeholders. De verschillende soorten stakeholders werken hier vervolgens minder aan compromissen, maar zoeken meer naar consensus op onderdelen die overeenkomstig zijn. Verder zijn de verhoudingen tussen de betrokken stakeholders (de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld) in verandering. Er is dus geen verdeling van rollen aan de hand van een hiërarchie, maar de stakeholders zijn op steeds meer vlakken gelijk aan elkaar. Bovendien zijn de verschillende public affairs strategieën die belangengroepen hanteren onderhevig aan verandering. De koppeling van public affairs strategieën waarover belangengroepen beschikken en de scheiding tussen de insiders en de outsiders is steeds vaker aan het vervagen. De grenzen tussen het hanteren van de directe strategieën en indirecte strategieën zijn dus langzamerhand aan het verdwijnen. Ook doen belangengroepen steeds vaker aan coalitievorming om de eigen belangen tussen alle andere belangen naar voren te kunnen blijven brengen. De verklaring voor de verandering in de public affairs strategieën die worden gehanteerd, heeft de verschuiving in de bestuursstructuur al op verschillende onderdelen geraakt. Toch kunnen ook de andere onderdelen van de verschuiving van invloed zijn op de verandering in de public affairs strategieën. In deze scriptie wordt dan ook gekeken of de verschuiving in de bestuursstructuur gevolgen heeft voor de gekozen public affairs strategieën. Op basis van de verschillen in public affairs strategieën tussen een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel zullen de gevolgen van deze verschuiving voor public affairs strategieën duidelijk worden. Uiteraard dienen ook andere omstandigheden die van invloed zijn geweest te worden meegenomen. Middels eerder verkregen inzichten zijn de hieronder gegeven verwachtingen naar voren gekomen. Deze verschillende verwachtingen zullen aan de hand van de deelvragen worden gecontroleerd. Zo wordt er uiteindelijk aan de hand van alle deelvragen een volledig beeld over de onderzoeksvraag gerealiseerd.

Deelvraag één: *In hoeverre representeren de gekozen casussen in de hoger onderwijssector en in de energiesector een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel?*

Verwachting één: De gekozen casussen in de hoger onderwijssector en de energiesector kunnen aan de hand van de ideaaltypen van de bestuursstelsels worden verbonden aan het corporatistisch bestuursstelsel en het collaboratistisch bestuursstelsel.

Deelvraag twee: *Wat voor public affairs strategieën hebben de insiders en de outsiders gehanteerd?*

Verwachting twee: In de sectoren waarbinnen een overgang van corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel aan de gang is, vervagen de verschillen in public affairs strategieën tussen de insidergroepen en de outsider groepen.

Verwachting drie: In de sectoren, waarbinnen een overgang van corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel zichtbaar aanwezig is, gaan belangengroepen inzetten op coalitievorming.

Deelvraag drie: *In hoeverre is de bestuursstructuur van invloed geweest op de gekozen public affairs strategieën?*

Verwachting vier: De verschillen tussen een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel kunnen worden verbonden aan de verschillen in de public affairs strategieën die belangengroepen hanteren.

5. Methodiek

In deze scriptie is er gekozen voor het neerzetten van een kwalitatief onderzoek. In een kwalitatief onderzoek wordt gebruik gemaakt van informatie die niet in getallen is uit te drukken (Silverman, 2011; Van Thiel, 2007). De onderzoeksresultaten zullen dus naar voren komen op basis van interviews en documentanalyses. De toepassing van de verschillende gekozen onderzoeksmethoden wordt hieronder uitgebreid beschreven.

De onderzoeksmethoden passen bij de onderzoeksvraag van deze scriptie, aangezien er specifiek wordt gekeken naar de public affairs strategieën die belangengroepen hanteren. De public affairs strategieën die via kwantitatief onderzoek naar voren zouden komen, geven in mijn ogen een incompleet beeld van de gang van zaken (Silverman, 2011, Van Thiel 2007). De public affairs strategieën liggen soms behoorlijk verborgen in de handelingen van de belangengroepen en kunnen dus moeilijk via kwantitatief onderzoek volledig inzichtelijk worden gemaakt. De onderzoeksmethoden zouden dus al vrij snel vragen om een aanvulling op basis van kwalitatief onderzoek.

Dankzij de in de scriptie gekozen onderzoeksmethoden, is de mogelijkheid ontstaan om al tijdens het onderzoek dieper in te gaan op onderwerpen. Hierdoor kunnen de zaken die wel of niet naar voren komen, gelijk scherp worden meegenomen in de vervolgstappen van het onderzoek. Zo ontstaat er de mogelijkheid om door te vragen naar onderwerpen die specifiek worden aangehaald of juist worden vermeden (Bryman, 2012). Hierdoor zullen ook de public affairs strategieën die verborgen liggen in de handelingen van belangengroepen duidelijk zichtbaar worden.

5.1. Interviewmethoden

De interviewmethoden hebben in deze scriptie aan de basis gelegen voor het merendeel van de gevonden resultaten. Hierbij is er gekozen voor het semi-gestructureerd interviewen van de respondenten. Er is een topiclijst gehanteerd van de verschillende onderwerpen die in ieder geval aan de respondenten moesten worden voorgelegd. Deze onderwerpen zijn aan de hand van het theoretisch kader, middels de operationalisatie van de onderzoeksvraag vastgesteld en zijn steeds via een schematisch aangegeven indeling naar voren gekomen. Tevens konden er tijdens een interview nog aanpassingen en toevoegingen worden gedaan (Noaks & Wincup, 2004). De onderwerpen zijn steeds breed aangedragen, waardoor er via de vragen weinig richting werd gegeven aan de verhalen van de respondenten (Bryman, 2012; Van Thiel, 2007).

Voor deze scriptie zijn 14 respondenten geïnterviewd. Deze respondenten zijn een afspiegeling van de verschillende stakeholders die destijds betrokken waren in de besluitvormingsprocessen rondom de Wet Versterking Bestuurskracht (8 respondenten) en het energieakkoord (6 respondenten). Er werden verschillende lobbyisten van de betrokken belangengroepen geïnterviewd. Daarnaast zijn er ook stakeholders geïnterviewd die veelal onder invloed stonden van deze lobbyisten van de betrokken belangengroepen. De respondenten hebben in mijn ogen gezamenlijk een goed beeld weergegeven van de gang van zaken. Tevens zijn de respondenten geanonimiseerd, om iedereen de mogelijkheid te geven om zo open mogelijk te kunnen vertellen.

Bijna alle respondenten zijn geselecteerd via *purposive sampling*. De respondenten worden op deze manier nog steeds gekozen op basis van relevantie, alleen worden zij aangedragen door de respondenten die al eerder geïnterviewd zijn (Tongco, 2007). Aan de hand van deze manier van respondentenselectie kunnen er echter wel perspectieven ontbreken, aangezien de respondenten eventueel een voorkeur hadden bij het aandragen van de andere contacten (Bryman, 2008). Tijdens ieder interview is er dan ook gevraagd om een beeld te schetsen van alle betrokken stakeholders, om

zo een overzichtelijk beeld te krijgen van alle partijen. Tevens hebben ook de documentanalyses geholpen om een goed beeld te krijgen van al de betrokken stakeholders.

Al de gehouden interviewgesprekken zijn strategisch getranscribeerd. Hierdoor zijn vrijwel alleen de onderdelen die daadwerkelijk relevantie hadden voor mijn scriptie zijn meegenomen (Bryman, 2008). Om geen onderdelen die in de interviewgesprekken belangrijk waren te missen, zijn de transcripten naar al de respondenten gestuurd. Zij kregen zo de mogelijkheid om te checken of er zaken ontbraken en of er nog zaken nadrukkelijk moesten worden meegenomen.

Deze transcripten zijn vervolgens gecodeerd via NVIVO. De codering is in beginsel vormgegeven aan de hand van de operationalisatie. De operationalisatie is verbonden aan de onderzoeksvraag. De codering heeft op deze manier de basis voor de resultaten en conclusie van deze scriptie gevormd (Silverman, 2011). In de loop van de tijd heeft de codering nog aanpassingen en toevoegingen ondervonden. Aan de hand van deze weg is het theoretisch kader tijdens alle stappen van de codering aan het empirisch kader verbonden gebleven (Berg, 2004).

5.2. Documentanalyses

Naast de gekozen interviewmethoden zijn er ook verschillende documenten geanalyseerd. Hierdoor konden allerlei beweringen en veronderstellingen die in een interview naar voren kwamen, worden gecontroleerd in de stukken van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer, in stukken van de (social) media en in de stukken van de SER (Silverman, 2012). Deze documenten waren veelal zowel primair als secundair van aard. Zo zijn er in allebei de casussen overzichten van de resultaten van de besluitvormingsprocessen geanalyseerd (primair). Bovendien zijn er verschillende documenten meegenomen die een uitgebreid journalistiek verslag hebben gegeven over de resultaten van de besluitvormingsprocessen (secundair). Ook deze documenten zijn gecodeerd via NIVO en vormen zo de basis van de resultaten en conclusie van deze scriptie (Berg, 2004).

5.3. Casusvergelijking

Voor het verkrijgen van zowel de resultaten en als een conclusie, is er in deze scriptie gekozen voor een casusvergelijking. In een casusvergelijking worden casussen die naar alle waarschijnlijkheid van elkaar verschillen vergeleken, op basis van een min of meer gelijk geheel van onderzoeksmethoden (Bryman, 2012). De casusvergelijking is een bijzondere vorm van een *'multiple casestudy'*. Volgens van Thiel (2010) is een *'multiple casestudy'* een onderzoek waarbij casussen worden vergeleken. In een casusvergelijking worden dus specifiek casussen geselecteerd die naar alle waarschijnlijkheid van elkaar verschillen. Hierdoor kunnen verschillen tussen casussen veel scherper naar voren worden gehaald (Bryman, 2012). In deze scriptie wordt er enerzijds gekeken naar een casus in een sector die op basis van een verschuiving in de bestuursstructuur, naar verwachting nog amper veranderingen heeft ondergaan. Tevens wordt er anderzijds gekeken naar een casus in een sector gekozen waarbinnen, op basis van de overgang in de bestuursstructuur, al verschillende veranderingen hebben plaats gevonden. In allebei de casussen wordt er vervolgens onderzoek gedaan naar de public affairs strategieën van de belangengroepen. Zo wordt er gekeken of de belangengroepen in de sector die stabiel is gebleven andere public affairs strategieën aanhouden vergeleken met de sector die al aan de verschuiving onderhevig is geweest.

In deze casusvergelijking is er gekozen voor een sector die nog verschillende onderdelen van het corporatistisch bestuursstelsel in zich heeft: de hoger onderwijssector. Tevens is er een sector gekozen waarbinnen al verschillende onderdelen van het collaboratistisch bestuursstelsel naar voren komen: de energiesector. De scheiding tussen een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel wordt vormgegeven aan de hand van meerdere karakteristieken.

Al deze karakteristieken samen vormen de ideaaltypen. De besluitvormingsprocessen rondom de empirisch gevonden casussen, zullen zelden volledig aan de theoretisch vormgegeven ideaaltypen verbonden kunnen worden. Nog voor de verschillen tussen de public affairs strategieën in de casussen onder de loep worden genomen, zullen de koppelingen van de casussen aan de ideaaltypen dan ook nader worden bekeken.

Sector: De Nederlandse hoger onderwijswereld

In de hoger onderwijssector worden alle zaken meegenomen die gaan over de invulling van het hoger onderwijs in Nederland. Hier zijn vele verschillende stakeholders bij betrokken. Zo hebben zowel de HBO-instellingen als de WO-instellingen zich georganiseerd in koepelinstituten: de Vereniging Hogescholen (VH) en de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU). Ook de studentenpartijen hebben zich georganiseerd in verschillende koepelinstituten, die van elkaar kunnen worden onderscheiden. Alleen de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) zijn echter structureel geïnstitutionaliseerd opgenomen in de overlegstructuren.

De koepels van de hoger onderwijsinstellingen en de koepels van de studentenpartijen vormen onderdelen van een geïnstitutionaliseerd systeem, waarbinnen de overheid (ministerie van Onderwijs Cultuur & Wetenschap) en de partijen in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer structureel overleggen over de toekomst van de hoger onderwijswereld. Om de public affairs strategieën in de hoger onderwijssector helder in beeld te krijgen, wordt er gekeken naar besluitvormingsprocessen rondom de vorig jaar verschenen wijziging die betrekking had op de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW): de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB). Voor ieder van de hierboven gegeven stakeholders in hoger onderwijssector lagen in deze situatie zowel kansen als bedreigingen.

Casus: de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)

Volgens verschillende studenten en docenten van de Universiteit van Amsterdam (UvA) zouden er alleen maar veranderingen zijn opgelegd die in de afgelopen jaren hebben gezorgd voor de afbrokkeling van het Nederlandse hoger onderwijssysteem (Humanities Rally, 2016). Althans dit is zo veelvuldig naar voren gekomen tijdens de Maagdenhuisbezetting van 25 februari 2015 t/m 11 november 2015 (Algemeen Nederlands Persbureau (ANP), 2015). Deze ontevredenheid bleek geenszins uniek voor de studenten en docenten van de UvA. Ook op verschillende andere hoger onderwijsinstellingen ontstond er onrust over de veranderingen die waren gerealiseerd in de afgelopen jaren (Nederlandse Omroep Stichting (NOS), 2015).

De minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) en verschillende partijen in de Tweede Kamer en Eerste Kamer hebben deze onrust willen doen verminderen via extra mogelijkheden voor de (mede)zeggenschapsorganen van hogescholen en universiteiten. Deze extra mogelijkheden zijn vormgegeven in de WVB (Rijksoverheid (34251), 2016). Overigens was de vormgeving van de WVB al aan de gang voor de Maagdenhuisbezetting plaats vond. Er is op allerlei plekken, zoals op de hoger onderwijsinstellingen, op OCW en in de Tweede Kamer en Eerste Kamer, gediscussieerd over de WVB. Er waren zowel partijen die graag nog verder hadden willen gaan, als partijen die de WVB eigenlijk maar niks vonden. De WVB is na de voorstellen van de minister van OCW dan ook onderhevig geweest aan verschillende aanpassingen en toevoegingen (Vissers, 2015). Uiteindelijk heeft de WVB op verschillende onderdelen gezorgd voor meer medezeggenschap (Rijksoverheid (34251), 2016). De WVB is na de stemmingen in de Tweede Kamer en in de Eerste Kamer op 14 september 2016 officieel toegevoegd aan de WHW (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2016; Eerste Kamer der Staten-Generaal, 2016).

Sector: De Nederlandse energiewereld

De energiesector is in Nederland een omgeving van vele verschillende partijen die allemaal eigen belangen hebben. De energievoorziening is namelijk zowel economisch als voor onze manier van leven noodzakelijk geworden. Tevens heeft het realiseren van de energievoorziening veel invloed op de omgeving van zowel mensen als dieren. De gevolgen van de klimaatsverandering vroegen dan ook om breed gedragen aanpassingen. Er worden rondom deze uitdagingen dan ook steeds vaker verschillende soorten belangengroepen betrokken bij de besluitvormingsprocessen. In de energiesector zoeken de overheid, de markt en het maatschappelijk middenveld samen naar een transitie in de energievoorziening voor de toekomst.

Om ook in deze sector een goed beeld van de gekozen public affairs strategieën te krijgen, zijn in de energiesector de besluitvormingsprocessen rondom het SER-energieakkoord nader bekeken. In 2013 hebben bijna vijftig verschillende partijen gezamenlijk een akkoord gesloten over de invulling van de energievoorziening en het energiegebruik in Nederland. Zij gaan op basis van deze afspraken samen zorgen voor een energiebesparing en op zoek naar andere vormen van energieopwekking. Ook in deze situatie ontstonden er zowel kansen als bedreigen voor de betrokken stakeholders.

Casus: het energieakkoord

Om de klimaatsveranderingen te vertragen heeft Europa, dus ook Nederland, aangegeven 14% van de energievoorziening in 2020 duurzaam te verkrijgen (Rijksoverheid, 2017). Voor de realisatie van deze afspraak, zijn in de afgelopen tien jaar drie verschillende subsidiestelsels gehanteerd. Als gevolg van deze onzekerheid wordt er weinig geïnvesteerd en komen initiatieven die de verduurzaming stimuleren amper van de grond (Köper, 2009).

De SER heeft vervolgens een suggestie gedaan aan de minister van Economische Zaken (EZ) en staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu (I&M), voor een breed gedragen maatschappelijk akkoord (SER, 2012). In een dergelijk akkoord moesten afspraken gemaakt worden om een transitie in de energiewereld op gang te brengen (Heilbron, Mommers, Muntz en de Zeeuw, 2013). Hier werd de basis gelegd voor de samenwerking die uiteindelijk voor de realisatie van het energieakkoord heeft gezorgd.

Middels een samenwerking van bijna vijftig verschillende stakeholders (overheid, semi-overheid, non-profit, bedrijven), onder begeleiding van de SER, werd aan de hand van verschillende stappen een energieakkoord gerealiseerd. Hier zijn allerlei zaken op verschillende terreinen in meegenomen. Anders gezegd stond de verduurzaming van allerlei sectoren in Nederland centraal. Er zijn meerdere doelstellingen gesteld en aanpassingen afgesproken die voor de realisatie van de energietransitie moeten gaan zorgen (SER, 2013). De verzameling van al deze doelstellingen en de afspraken die uiteindelijk zullen moeten gaan zorgen voor de transitie in de energiewereld, zijn samengekomen in het energieakkoord en is in zijn geheel op 6 september 2013 officieel gepresenteerd aan de Nederlandse samenleving (SER, 2013).

5.4. Betrouwbaarheid

Deze scriptie is slechts betrouwbaar als de resultaten en de conclusie van een andere onderzoeker, op basis van een vergelijkbaar methodisch kader, een overeenkomstig beeld van de resultaten en de conclusie zou presenteren (Van Thiel, 2007). Middels de gekozen onderzoeksmethoden, interviews en documentanalyses, is het echter lastig om een volledig gecontroleerd en herhaalbaar verhaal neer te zetten (Van Thiel, 2007). Toch zijn er verschillende zaken ondernomen om een zo consistent en nauwkeurig onderzoek te presenteren (Yin, 2009).

In deze scriptie is duidelijk gekozen voor kwalitatief onderzoek in plaats van kwantitatief onderzoek, aangezien de onderzoeksvraag vroeg om onderzoeksmethoden die hier aansluiting bij vonden. Aan de hand van de onderzoeksvraag is er gekeken naar de gevolgen van de verschuiving in de omgeving van belangengroepen voor de strategieën die zij kiezen om de belangen naar voren te brengen. Hiervoor bleken interviewmethoden en documentanalyses al vrij snel passend, aangezien bijzonderheden en opmerkelijkheden die naar voren kwamen gelijk konden worden meegenomen in de vervolgstappen van de informatieverzameling (Van Thiel, 2007). Ook al passen de gekozen onderzoeksmethoden dus goed bij de aangehouden onderzoeksvraag, deze hadden wel gevolgen voor de herhaalbaarheid en controleerbaarheid van deze scriptie.

De consistentie en nauwkeurigheid stonden dan ook centraal in de verschillende stappen omtrent de informatieverzameling. Zo zijn de gesprekken met de respondenten in allebei de casussen strategisch getranscribeerd. Hierdoor is mijn interpretatie over de zaken die naar voren kwamen zoveel mogelijk naar de achtergrond gedreven. Bovendien hebben zowel de documentanalyses als de *purposive sampling* de representatie van alle verschillende perspectieven kunnen waarborgen. Vooral tijdens de gesprekken over WVB waren deze *'check and balances'* erg belangrijk. Tijdens de vormgeving van de WVB was ik zelf betrokken als lobbyist voor de Landelijke Kamer van Verenigingen (LKV). Dankzij mijn contacten van destijds was het vrij gemakkelijk om de verschillende stakeholders in beeld te brengen en te interviewen. Toch hadden andere perspectieven hierdoor ook naar de achtergrond gedreven kunnen worden.

Ook in de energiesector hadden verschillende perspectieven naar de achtergrond gedreven kunnen worden, aangezien de respondenten veelal op basis van de eigen voorkeur naar andere contacten verwezen. Ook hier hebben zowel de documentanalyses als de *purposive sampling* onder meerdere stakeholders de volledigheid van de respondenten zo goed als mogelijk kunnen garanderen. Toch zullen er altijd perspectieven naar de achtergrond worden gedreven, aangezien alle respondenten allemaal een eigen manier van kijken hebben naar de gang van zaken.

5.5. Validiteit

De validiteit van deze scriptie is slechts goed geregeld als er daadwerkelijk wordt gemeten, waarvoor er uiteindelijk metingen werden gedaan (van Thiel, 2007). De validiteit staat dan ook voor de verbinding tussen de onderzoeker en zijn omgeving. Aan de hand van de validiteit wordt duidelijk of de resultaten en de conclusie passen bij de onderzoeksvraag (Bryman, 2012). Er is een onderscheid te maken tussen interne validiteit en externe validiteit. In deze scriptie is een dergelijk onderscheid ook aangehouden.

Voor de interne validiteit van deze scriptie wordt er gekeken of de verbanden die tussen X en Y worden getrokken ook daadwerkelijk samenhangen (Bryman, 2012). Hiervoor is er bij de selectie van de verschillende casussen specifiek gekeken of er naast de gevonden verschillen, de verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance*, geen andere verschillen zijn die de basis vormen voor de resultaten en de conclusie. Zo zijn in allebei de sectoren verschillende soorten lobbyisten betrokken (non-profit lobbyisten, (semi-)bedrijven lobbyisten en burgergroepen lobbyisten). Verder is in allebei de gevallen de overheid betrokken, aangezien zowel energie als hoger onderwijs basisonderdelen vormen van de samenleving. In allebei de casussen is er dus duidelijk een publiek belang, maar tevens zijn er ook (semi-)bedrijven betrokken. De zaken die eventueel van invloed zouden kunnen zijn op de verbanden tussen X en Y, zijn dankzij de selectie van de casussen zo goed als mogelijk gelijkgetrokken.

Middels de externe validiteit wordt de generaliseerbaarheid van de resultaten en de conclusie van deze scriptie nader bekeken. Dus er wordt gecontroleerd of de resultaten en de conclusie ook bruikbaar voor andere casussen in andere sectoren (Bryman, 2012). Aangezien er zowel voor het corporatistisch bestuursstelsel als voor het collaboratistisch bestuursstelsel geen verschillende casussen in meerdere sectoren zijn meegenomen, is de generaliseerbaarheid voor andere casussen in andere sectoren lastig vast te stellen. Overigens zijn er op basis van zowel een helder als een scherp theoretisch kader wel verwachtingen naar voren gekomen die zich ook in andere West-Europese landen hebben voorgedaan. De resultaten en conclusie vormen naar alle waarschijnlijkheid dan ook geen uitzondering voor andere casussen in andere Nederlandse sectoren, die een verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance* hebben ondervonden. Toch zou nader onderzoek hierbij kunnen helpen.

5.6. Operationalisatie

In deze scriptie is er al veel informatie over verschillende onderdelen van de onderzoeksvraag naar voren gekomen. Er zijn tevens verwachtingen opgesteld aan de hand van onderzoeken in andere landen. Deze verwachtingen zullen uiteindelijk, via de verschillende onderzoeksmethoden, worden meegenomen in de resultaten en conclusie van dit onderzoek.

Voor de resultaten en conclusie kunnen worden gepresenteerd, krijgen de verschillende onderdelen van de onderzoeksvraag hieronder een operationalisatie. Deze operationalisatie is vormgegeven aan de hand van alle verkregen informatie die al eerder is opgevallen. Zo wordt er op basis van de hieronder weergegeven kenmerken in allebei de casussen gekeken naar de verschillen tussen een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel:

<i>corporatism</i>	<i>collaborative governance</i>
Stakeholders: Er zijn slechts een paar stakeholders structureel betrokken.	Stakeholders: Er zijn meerdere, maar ook verschillende soorten stakeholders betrokken.
Arena's: De onderhandelingen worden tussen al de betrokken stakeholders gecentraliseerd vormgegeven.	Arena's: De onderhandelingen worden op meerdere plekken tussen gescheiden groepen van stakeholders vormgegeven.
Onderhandelingen: De stakeholders werken samen aan compromissen.	Onderhandelingen: De stakeholders zoeken samen naar onderdelen voor consensus.
Samenwerking: In de samenwerking zijn er verschillen in de hiërarchie tussen de stakeholders.	Samenwerking: In de samenwerking zijn er amper verschillen in de hiërarchie tussen de stakeholders.

Figuur III: overzicht verschillen karakteristieke ideaaltypen bestuursstelsels

Vervolgens zullen de public affairs strategieën in de casussen worden ingedeeld aan de hand van de public affairs strategieën die hieronder zijn weergegeven. Ook wordt er gekeken of de positie van de belangengroepen gevolgen heeft voor de public affairs strategieën waarover zij beschikken. Verder zullen ook andere public affairs strategieën, die geen onderdeel vormen van deze indeling, worden meegenomen.

<i>Administrative Strategy</i>	<i>Parliamentary Strategy</i>	<i>Media Strategy</i>	<i>Mobilization Strategy</i>
Contact opnemen met de minister	Contact opnemen met een Kamercommissie	Contact opnemen met een verslaggever	Organiseren van public meetings en conferenties
Contact opnemen met een (top) ambtenaar	Contact opnemen met de parlementair woordvoerder	Schrijven van brieven en opiniestukken naar een redacteur	Organiseren van briefschrijf campagnes
Actief gebruik maken van inspraak mogelijkheden	Contact opnemen met een andere parlementariër	Uitgeven van persberichten en het houden van persconferenties	Organiseren van stakingen, burger ongehoorzaamheid, protestacties en demonstraties
Reageren op verzoeken voor commentaar	Contact opnemen met een onderdeel van de partij	Publiceren van analyses en onderzoeksrapporten	Opstellen van petitie's

Figuur IV: overzicht public affairs strategieën omgeslagen naar Nederland

Op basis van de hierboven gegeven operationalisatie voor de indeling van de verkregen inzichten, zullen de verschillende onderdelen aan de hand van de onderzoeksvraag uiteindelijk zorgen voor resultaten, een conclusie en een discussie. De gevonden verwachtingen zullen hier ook in worden getoetst.

6. Resultaten

6.1. De aanwezigheid van corporatisme en collaborative governance in de gekozen casussen

Voor er in dit onderzoek eventueel verbanden kunnen worden gelegd tussen de verschuiving in de bestuursstructuur en de verandering in public affairs strategieën, wordt er gekeken of de gekozen casussen inderdaad staan voor een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel. Hiervoor worden de karakteristieken van de ideaaltypen van de bestuursstelsels, de aantallen betrokken stakeholders, hoeveelheid onderhandelingsarena's, het streven van de stakeholders in de onderhandelingen en de verhoudingen tussen de betrokken stakeholders, naast de gekozen casussen gelegd. Hieronder worden de gevonden inzichten weergegeven rondom de deelvraag: *In hoeverre representeren de gekozen casussen in de hoger onderwijssector en in de energiesector een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel?*

6.1.1. De hoger onderwijssector: de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)

- **Stakeholders**

De besluitvormingsprocessen rondom de WVB, over de onderdelen die betrekking hadden op de hoger onderwijswereld, werden vormgegeven op basis van een samenspel tussen slechts een paar structureel betrokken belangengroepen, het ministerie van OCW en partijen in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer. Deze structureel betrokken belangengroepen waren de VSNU, de VH, het ISO en de LSVb, zo stellen eigenlijk alle respondenten. (R2): *“Uhm... De stakeholders waren sowieso, de vier, de VSNU, de universiteit, de VH, de Hogescholen. ISO, de studentenorganisaties, de LSVb, de andere studentenorganisatie. (...) Deze centrumkern, zijn de partijen die invloed hebben op een wetsvoorstel, überhaupt op een wetsvoorstel in het hoger onderwijs.”* (R7): *“Het zijn de instituties die bij iedereen op het netvlies staan en altijd binnenkomen (...) Het klinkt misschien een beetje onaardig, maar het is ook wel waar, zij zijn 'the usual suspects'.”* Uiteraard werden ook de koepels betrokken, zo beamen verschillende respondenten van de belangengroepen. Zij representeren nu eenmaal de studenten en de hoger onderwijsinstellingen. De belangengroepen overleggen weer in de eigen achterbannen over de te ondernemen stappen in de besluitvormingsprocessen. Zo worden hier al jaren de belangen meegenomen, stellen vooral de respondenten van de belangengroepen.

Ook wijzen verschillende respondenten op de belangengroepen die slechts aan de randen van de onderhandelingen rondom de WVB hebben geopereerd. (R4): *“Uhm naast de VSNU en de VH, het ISO en de LSVb... uhm... en de vereniging van toezichthouders van hogescholen de VTH... uhm... en de VTOI... de vereniging van toezichthouders in het onderwijs.”* Deze belangengroepen hebben zich alleen specifiek op onderdelen van de WVB gericht, zoals toezichthouding, collegegeldvrij besturen en opleidingscommissies. Volgens vrijwel alle respondenten heeft de Maagdenhuisbezetting invloed gehad op de WVB, ook al was de WVB al voor de Maagdenhuisbezetting in de maak. Na de Maagdenhuisbezetting ontstonden allerlei soorten grassrootsbewegingen zoals Humanities Rally en The New University. Ook al hebben de koepels van de studentenpartijen, de koepels van de hoger onderwijsinstellingen (soms weliswaar via de achterbannen), het ministerie van OCW als de politiek, verschillende grassrootsbewegingen gesproken, zij zijn vervolgens amper meegenomen in de besluitvormingsprocessen. (R2): *“Ik weet vrijwel zeker... zij hadden gesprekken met of stonden in verbinding met Jasper van Dijk van de SP. En misschien ook wel bij de LSVb, maar aan onderhandelingstafel niet... alleen via de mensen die wel aan onderhandelingstafel zitten.”* De belangen bleven dus vrijwel volledig gerepresenteerd via de structureel betrokken koepels van de

studentenpartijen en de hoger onderwijsinstellingen. Een vrij passend beeld voor de aantallen betrokken stakeholders in een corporatistisch bestuursstelsel.

Op basis van deze beschrijving van de betrokken stakeholders rondom de WVB is overduidelijk een scheiding zichtbaar tussen de insider belangengroepen en de outsider belangengroepen. Zo zijn de insiders de stakeholders die veelal structureel betrokken worden in de besluitvormingsprocessen. In de WVB casus waren deze partijen zowel het ISO en de LSVb als de VH en de VSNU. De outsiders zijn de belangengroepen die slechts specifiek op onderdelen betrokken worden of helemaal uitgesloten worden in de besluitvormingsprocessen. In de WVB casus waren deze partijen zowel de LKvV, de VTH en de VTOI als de grassrootsbewegingen zoals Humanities Rally en The New University. Overigens kunnen hier nog verschillende andere stakeholders gegeven worden, alleen zijn deze niet specifiek naar voren gekomen.

- **Onderhandelingsarena's**

De onderhandelingen over de WVB werden gevoerd tussen de verschillende belangengroepen van de studenten, de belangengroepen van de hoger onderwijsinstellingen, het ministerie van OCW en de partijen in de Tweede Kamer (en Eerste Kamer). (R2): *"Het is wel mijn driehoek... Er kunnen natuurlijk meer stakeholders betrokken worden, maar het zijn studenten, politiek en het ministerie van OCW. Die driehoek... Die is er vooral als er iets in behandeling wordt genomen en de kansen en bedreigingen duidelijk zijn... Gaan er coalities ontstaan. En zoeken partijen elkaar op en wordt er geprobeerd om de belangen die zij willen bereiken, daadwerkelijk te bereiken."* De onderhandelingen tussen deze partijen verplaatsten zich aan de hand van de verschillende stadia in de vorming van het wetsvoorstel tot aan de stemmingen over het wetsvoorstel in de Tweede Kamer en in de Eerste Kamer. De momenten voor de onderhandelingen staan zo bekeken dus vast en zijn verbonden aan de besluitvormingsprocessen. Naast deze onderhandelingen hebben de belangengroepen ook de hele tijd onderhandelingen gevoerd met de eigen achterbannen.

De onderhandelingen starten dus al bij het ministerie van OCW. (R4): *"Voor een wetsvoorstel naar de Kamer gaat, zijn er gesprekken met ambtenaren (van OCW). En hier veranderen soms al dingen..."* Vervolgens verplaatsten de onderhandelingen zich naar de Tweede Kamer. (R8): *"Het wetsvoorstel was in beginsel redelijk summier... Is niet ambitieus naar de Kamer gestuurd. (...) Dus ik zei ik ga gewoon aan de slag om de WVB te verbouwen..."* Om uiteindelijk volledig te worden afgesloten in de Eerste Kamer. (R3): *"Hier kregen wij ook automatisch van Eerste Kamerleden te horen 'wat vinden jullie hier nou eigenlijk van?' Hier zijn nog heel veel noten gekraakt..."* De onderhandelingen over de WVB werden dus, los van de onderhandelingen in de eigen achterbannen, vrijwel volledig gecentraliseerd tussen alle betrokken stakeholders op basis van een vast stramien gevoerd. Dit is een gevolg van de slechts een paar structureel betrokken stakeholders, die opereren aan de hand van de besluitvormingsprocedures die hierboven zijn weergegeven.

- **Streven van de onderhandelingen**

De verschillende belangengroepen van zowel de studenten als de hoger onderwijsinstellingen zoeken, voor zij daadwerkelijk gaan onderhandelen, naar overeenkomsten tussen de partijen om vervolgens samen op te trekken om gezamenlijk succes te realiseren. Zo is er zowel formeel als informeel tussen VH en VSNU gesproken over samenwerking op verschillende onderdelen van de WVB: (R4). *"Ik had samen met de VSNU een afspraak bij het ministerie van de OCW. En het was al snel duidelijk, wij hadden hier een gelijk belang..."* Evenals ISO en LSVb veelvuldig hebben gedaan op verschillende onderdelen. (R2): *"En eigenlijk was er al vrijwel gelijk contact met de LSVb, zo van deze zaken moeten we samen gaan oppakken. De verschillende standpunten verschillen misschien*

enigszins, maar die verschillen zijn steeds in gesprekken ook wel aangegeven. Dus het opereren bleef vrij zelfstandig, maar wel in coördinatie en vertrouwen met elkaar."

Toch bleven de verschillende belangengroepen veelal los van elkaar, soms zelfs hardnekkig, streven naar het bewerkstelligen van de eigen belangen. (R1): *"Toen gingen we kijken of er ook punten waren, waar we met de VSNU en de VH konden samen werken. Toen bleek het al snel lastig om samen te werken, of we hadden heel veel water bij de wijn moeten doen."* De belangengroepen hebben gezamenlijk geen aanbiedingen naar het ministerie van OCW en de politiek gedaan op onderdelen, waarover zij het oorspronkelijk oneens waren. (R3): *"Wij hebben ook weleens een akkoord gesloten met het LSVb en het ISO. (...) Hier maak je met elkaar een voorstel... De minister wil het anders, maar zegt maken jullie als eerste maar een voorstel... Vervolgens kom je met elkaar met een gedragen voorstel... via de manier van het duurzaamheidsakkoord... Vervolgens een dag later komt de LSVb weer met een heel ander verhaal in de media... Dus gaan zij toch weer even scherp zitten op de onderdelen die zij belangrijk vonden... En vervolgens krijg je wel weer gevoel van... waarvoor hebben wij al die tijd met elkaar aan tafel gezeten..."* De verschillende belangengroepen werken dus samen via 'kampen van overeenkomsten' in de lobby in de richting van het ministerie van OCW en in de richting van de Tweede Kamer (en Eerste Kamer). Het ministerie van OCW en de partijen in de Tweede Kamer (en Eerste Kamer) realiseren uiteindelijk de compromissen op basis van de belangen die in deze 'kampen van overeenkomsten' naar voren zijn gekomen. Dus ook hier is de koppeling aan een corporatistisch bestuursstelsel duidelijk aanwezig.

- **Verhoudingen in de samenwerking**

Zoals eerder naar voren is gekomen hadden vooral het ministerie van OCW en de Tweede Kamer (en de Eerste Kamer) invloed op de gekozen paden. Alleen zij konden hiërarchisch gezien in de samenwerking overheersen. (R1): *"Al voor mijn bestuursjaar was voornamelijk OCW in de leiding, om die wet voor te bereiden. Hier was het natuurlijk Irma (van den Tillaart) die er de scepter zwaait. Zij wordt natuurlijk geholpen door een aantal medewerkers."* Verschillende respondenten van zowel de koepels van de studentenpartijen als de koepels van de hoger onderwijsinstellingen ondersteunen deze veronderstelling. Bovendien geven ook het ministerie van OCW en de partijen in de politiek een dergelijk beeld over de gang van zaken rondom de vormgeving van de WVB. (R5). *"En dit is wel wellicht een voorbeeld van uhm... van oudsher wordt er in het hoger onderwijsland veel naar wetgeving en regelgeving gekeken."* Zij hebben dan ook de 'touwjes in handen', aangezien de andere stakeholders zelden volledig zelfstandig veranderingen in gang kunnen zetten.

De lobbyisten van de koepels van de studentenpartijen hadden Mo Mohandis (woordvoerder PvdA hoger onderwijs) nodig om de eigen belangen te bewerkstelligen. (R8): *"Maar ook als je deze vraag zou stellen aan de LSVb, ISO, VVD, maar zelfs SP, zouden zij ook zeggen Mo (Mohandis) (woordvoerder PvdA hoger onderwijs) was de kartrekker. Het was niet zo van ik wou zoiets graag zijn, maar ik heb deze keus gemaakt, en het is niet alleen om op het NOS-journaal te komen, ik weet zeker als een andere partij de kar had getrokken, er veel minder voor elkaar was gekregen."* Dus zoals gebruikelijk in een corporatistisch bestuursstelsel waren de verhoudingen tussen de verschillende stakeholders hiërarchisch gezien niet in balans. De stakeholders waren behoorlijk afhankelijk van zowel het ministerie als de Tweede Kamer (en Eerste Kamer), om de eigen belangen gerealiseerd te krijgen.

6.1.2. De energiesector: het energieakkoord (EA)

- **Stakeholders**

De besluitvormingsprocessen rondom het energieakkoord zijn gerealiseerd via een samenwerking tussen 48 verschillende partijen. (R12): *“Uiteindelijk 48 partijen, althans er waren 48 partijen, maar één ging geen blanco machtiging geven, ook al stonden zij er wel achter. Die andere hebben ook geen blanco machtiging gegeven, maar wel gezegd als het nodig is, gaan wij de koers bijstellen.”* Tussen deze 48 verschillende partijen bevonden zich zowel belangengroepen als overheidspartijen. Op basis van deze invulling van de samenwerking hebben opvallend veel belangengroepen invloed gekregen op de gang van zaken, zeker vergeleken met de invloed die deze belangengroepen eerder hadden op de besluitvormingsprocessen in de energiesector.

Deze verspreiding van invloedsmogelijkheden over een breed scala aan belangengroepen schetsen zowel de belangengroepen die al langer ‘een plek’ hadden verworven als de belangengroepen die pas onlangs ‘een plek’ verkregen hadden. (R11): *“Hier is zeer veel energie in gestoken... met de SER als trekker... Het is een akkoord van uiteindelijk ruim veertig partijen... Uhm... tien jaar gelden zou het toch meer een klein onderonsje zijn geweest...”* De SER heeft op veel vlakken de vormgeving van de besluitvormingsprocessen op zich genomen, maar heeft zich bij de invulling van de afspraken verder afzijdig gehouden.

Volgens verschillende respondenten was deze manier van werken bijzonder vergeleken met de manier van werken in de afgelopen jaren. (R9): *“Nou VNO-NCW, Energie Nederland, EZ en een paar andere koepelgroepen die gingen vroeger over de gang van zaken in Nederland.”* Zo werden vroeger slechts de werkgevers en de energiebedrijven meegenomen in de besluitvormingsprocessen, terwijl tegenwoordig ook verschillende natuur- & milieugroepen evenals allerlei belangengroepen die op de een andere manier betrokken zijn bij de energietransitie aanschuiven. Dus zoals passend bij deze verschuiving, werden zowel andere soorten stakeholders als ook extra veel stakeholders betrokken.

- **Onderhandelingsarena's**

De betrokken belangengroepen gingen al vrij snel, los van de politiek, gezamenlijk in groepen en afzonderlijk van elkaar onderhandelingen voeren. De belangengroepen die op verschillende vlakken veel overeenkomsten hadden, gingen zich clusteren in verschillende blokken. (R13): *“In het begin... tijdens de onderhandelingen waren het wel de natuur & milieuorganisaties die heel erg met één stem aan het praten waren. Die hadden naast de gesprekken die er waren met alle partijen, onderling ook heel veel overleggen.”* Deze blokken gingen dus in groepen gescheiden van elkaar onderhandelingen voeren. (R9): *“Uiteindelijk is een vrij klein groepje van belangengroepen... GreenPeace, Natuur & Milieu VNO-NCW, Energie Nederland, EZ samen aan de slag gegaan... Zij waren de partijen die het bouwwerk van het akkoord hebben vormgegeven.”* In deze onderhandelingen ontstonden al veel van de contouren van het energieakkoord.

Naast de gescheiden onderhandelingen in deze blokken, werden de onderhandelingen georganiseerd in meerdere groepen rondom verschillende onderwerpen gevoerd. Hierbij waren alle stakeholders betrokken, alleen werden zij door de SER verspreid over verschillende groepen, die waren verbonden aan onderwerpen. Na de afronding van het energieakkoord, gingen de onderhandelingen verder in de Tweede Kamer (en de Eerste Kamer). Verschillende belangengroepen gingen, via een lobby richting de partijen zowel op links als op rechts, nogmaals een poging doen om de eigen belangen te bewerkstelligen. De onderhandelingsarena's lagen dus, zoals vrijwel altijd in een collaboratistisch bestuursstelsel, verspreid over verschillende groepen van stakeholders en werden zelden gecentraliseerd tussen alle partijen gevoerd.

- **Streven van de onderhandelingen**

De verschillende belangengroepen waren in onderhandeling over een gezamenlijk akkoord. Steeds blijven hameren op de eigen belangen had amper invloed, aangezien geen van de betrokken partijen in staat was knopen door te hakken. Alleen op basis van een overeenkomstig algemeen geheel aan belangen konden er stappen worden gemaakt. De onderhandelingen waren dan ook geen proces van geven en nemen, maar eerder een proces van zoeken naar overeenkomsten. (R11): *“Wij zitten natuurlijk met veel meer partijen aan tafel vergeleken tien jaar geleden... Het is gewoon een gegeven... Zo werkt het nu eenmaal... Het is de taak van Bouwend Nederland om de belangen op de onderhandelingstafel te leggen... en heel erg te proberen... om te zoeken naar overeenkomsten. Vroeger toen er nog maar een klein groepje stakeholders aan de onderhandelingstafel zaten, konden belangen die erg specifiek waren, nog weleens zeg maar... uhm... zwaar doorklinken in de afwegingen die gemaakt werden. Nu... is het toch een heel ander machtsspel... Natuurlijk blijft het machtsspel in de politiek altijd een rol spelen... Maar hier moet je niet alleen maar meer met een verhaal aankomen van alleen de eigen belangen. Er moet dus veel meer worden gekeken naar de belangen die overeenkomen tussen de stakeholders...”*. Ook andere respondenten geven een dergelijk beeld van de onderhandelingen. De stakeholders gingen dus gezamenlijk zoeken naar consensus op onderdelen en hebben geen compromissen gesloten over een geheel van onderwerpen. Dit is een gebruikelijk streven in onderhandelingen die zijn vormgegeven via een collaboratistisch bestuursstelsel.

- **Verhoudingen in de samenwerking**

De besluitvormingsprocessen werden via de realisatie van een energieakkoord overgedragen aan de SER. Zo waren er dus geen partijen zoals het ministerie van EZ of de partijen in de Tweede Kamer (en de Eerste Kamer) die er daadwerkelijk knopen over konden doorhakken. De verschillende soorten partijen waren hiërarchisch gezien dan ook gelijk aan elkaar. Toch had de overheid een bijzondere positie in de besluitvormingsprocessen over het energieakkoord. (R13): *“In werkelijkheid is de Rijksoverheid als partij... gelijkwaardig aan alle andere partijen... maar uhm... een rol heeft die erom groot en zwaar is. Hierdoor heeft de overheid toch een bijzondere rol in het akkoord. Bovendien zitten er veel partijen in het energieakkoord... partijen die afspraken met elkaar gemaakt hebben... die gaan over zaken waaraan de rijksoverheid los van deze afspraken sowieso al aan verbonden is.”* Ook al was de overheid slechts een van de partijen in de onderhandelingen, zij had een sleutelpositie bij veel onderwerpen.

Ook al waren er geen partijen betrokken die eigenhandig knopen konden doorhakken, toch waren de verschillen in hiërarchie duidelijk aanwezig. Zo hebben verschillende van de van oudsher betrokken belangengroepen, de samenstelling van de verschillende betrokken partijen bij het energieakkoord willen beïnvloeden. (R12): *“Zoiets ging niet zonder slag op stoot... Zo was er bij VNO-NCW veel aarzeling over het aansluiten van GreenPeace. Ook al heeft GreenPeace zelf veel aarzeling gehad, zij zijn natuurlijk geen dialoogpartij. Toch heeft de diversiteit zwaar gewogen.”* Vervolgens is de nadruk gelegd op de manier van werken die vroeger gebruikelijk was tijdens het realiseren van een akkoord. (R9): *“Nou wij zeiden wij hebben gewoon de handen vrij... wij hebben onze eigen opvatting over de vormgeving van zo'n onderhandelingsproces... Dus bereiden jullie jezelf maar alvast voor, soms zullen dingen soms iets anders gaan... Zoiets vond VNO-NCW verschrikkelijk!”* Allebei de pogingen hebben overigens amper invloed gehad op de gang van zaken. Ook de gevonden verhoudingen in de samenwerking zijn zo bekeken dus passend bij een collaboratistisch bestuursstelsel.

Tussenconclusie

De verschillende karakteristieken van zowel *corporatism* als van *collaborative governance* vormen onderdelen van ideaaltypen en zullen zelden volledig zichtbaar worden in de gekozen casussen. Toch komen vrijwel alle karakteristieken van de ideaaltypen in de casussen naar voren. Verschillende respondenten in de hoger onderwijssector zetten echter kanttekeningen bij de koppeling van de hoger onderwijssector aan het corporatistisch bestuursysteem of aan het collaboratistisch bestuursysteem.

Ook zij schetsen een beeld van een corporatistisch bestuursysteem rondom de WVB, maar zij geven ook een beeld van andere besluitvormingsprocessen die eerder volgens een collaboratistisch bestuursysteem zijn verlopen. (R3): *“De minister zei ik ga het linksom of rechtsom toch gewoon regelen, maar ik wil jullie graag de kans geven. Sterker nog... willen jullie ook zo vriendelijk zijn om aan tafel te komen zitten. En dit zijn wij ook echt gaan doen... (...) Het wetenschapsakkoord is dan ook helemaal verlopen volgens de manier van werken tijdens het duurzaamheidsakkoord.”* De gegeven bestuursystemen zijn dan ook geen representatie voor alle besluitvormingsprocessen in de sector, maar zijn een representatie voor een specifiek wetgevingsproces of de vormgeving van een specifiek akkoord.

In de energiesector zijn kanttekeningen zoals hierboven gegeven achterwegen gebleven. Zij wijzen veelal juist op de besluitvormingsprocessen rondom andere wetgevingsprocessen en akkoorden, waarbinnen ook een verschuiving van *corporatism* naar *collaborative governance* zichtbaar is. (R11): *“Wij hebben het hier over het energieakkoord, maar meer recent eind maart... misschien iets van in de media gelezen... Is de bouwagenda gepresenteerd... Een toekomstblik voor de bouw voor tien tot twintig jaar... Ook een agenda die gedragen wordt door een diversiteit van verschillende stakeholders.”* Op basis van de hierboven verkregen inzichten, zou ik dan ook de casus van de Wet Versteking Bestuurskracht (WVB) willen koppelen aan een corporatistisch bestuursysteem en de casus van het energieakkoord (EA) willen koppelen aan het collaboratistisch bestuursysteem.

6.2. De public affairs strategieën van zowel de insiders als de outsiders

Op basis van de representatie van de WVB casus voor het corporatistisch bestuursstelsel en de representatie van de EA casus voor het collaboratistisch bestuursstelsel, worden hieronder de verschillen in de gekozen public affairs strategieën bekeken. Deze verschillen zijn naar voren gekomen op basis van de public affairs strategieën die de belangengroepen hebben gehanteerd. De public affairs strategieën die eerder zijn gegeven, *Administrative Strategy*, *Parliamentary Strategy*, *Media Strategy* en *Mobilization Strategy*, zullen aan de hand van de scheiding tussen de insiders en de outsiders inzichtelijk worden gemaakt.

De verschillen tussen de insiders en de outsiders zijn zoals eerder gesteld namelijk verbonden aan de directe strategieën en de indirecte strategieën. Uiteraard werden ook andere public affairs strategieën zoals coalitievorming meegenomen. Aan de hand van al de inzichten wordt de volgende deelvraag onder de loep genomen: *Wat voor public affairs strategieën hebben de insiders en de outsiders gehanteerd?*

6.2.1. De public affairs strategieën in de hoger onderwijssector rondom de WVB

Insider/outsider scheiding

Volgens de respondenten die onder invloed lagen van de verschillende belangengroepen, kwamen vooral de koepels van de hoger onderwijsinstellingen (VH en VSNU) en de koepels van de studentenpartijen (ISO en LSVb) daadwerkelijk lobbyen voor de eigen belangen (de insiders). (R7): *“Nou het is meer.... Het zijn de instituties die bij iedereen op het netvlies staan en altijd binnenkomen, maar soms ook wel door mij gezien worden als the usual suspects. Uhm... het klinkt misschien een beetje onaardig, maar het is ook wel waar, zij zijn the usual suspect'.”* De andere belangengroepen schoven slechts aan bij onderwerpen die veelal erg specifiek waren (de outsiders). (R1): *“Ik denk van wel... Het ISO en de LSVb, de VSNU en de VH zijn veelal structuur betrokken. En afhankelijk van het dossier haken er ook andere partijen aan. De onderwerpen bepalen dus of er ook nog andere partijen betrokken worden. Het epicentrum verschuift in zo'n situatie een beetje, maar de kernpartijen blijven eigenlijk altijd betrokken.”*

In vervolg op de Maagdenhuisbezetting zijn verschillende grassrootsbewegingen ontstaan. Zij zijn tijdens de besluitvormingsprocessen echter geen rechtstreeks betrokken stakeholders geworden (de outsiders). Via andere wegen hebben de grassrootsbewegingen overigens wel invloed kunnen genereren. (R7): *“Heeft het wel echt iets aangejaagd rondom democratisering en over het rendementsdenken. Zo bekeken zijn zij absoluut geslaagd... Qua politiek hebben zij vooral invloed gehad op een aantal partijen, maar er is effectief niet al te veel anders geworden.”* De scheiding tussen de insiders en de outsider is dan ook duidelijk naar voren gekomen aan de hand van de verschillende public affairs strategieën. Hieronder zullen de gevonden al de inzichten overzichtelijk worden weergegeven.

De gekozen public affairs strategieën

- **Administrative Strategy**

Insiders

In de voorbereidingen op de WVB werden de koepels van de studentenpartijen (ISO en LSVb) en de koepels van de hoger onderwijsinstellingen (VSNU en VH), zowel gezamenlijk als zelfstandig meermalen uitgenodigd op het ministerie OCW voor het voeren van gespreken over de vormgeving van de WVB. (R4): *“Voor een wetsvoorstel naar de Kamer gaat, zijn er gesprekken met ambtenaren (van het ministerie van OCW). En ook hier veranderen soms al dingen...”* (R1): *“Met OCW was er op*

een gegeven moment een periodiek overleg één keer in de zes weken. En wij mochten natuurlijk altijd langs komen. Als we vaker langs kwamen was het ook geen probleem.” De veelal structureel betrokken belangengroepen, VSNU, VH ISO en LSVb, hebben dus al in een vroeg stadium van de besluitvormingsprocessen pogingen gedaan om de eigen belangen te bewerkstelligen.

Outsiders

De belangengroepen die voornamelijk op onderdelen belangen hadden, zijn veelal specifiek rondom onderwerpen aangeschoven (R5): *“Zo had de LKvV het heel erg aan de hand van de eigen belangen aangevlogen... Zij hadden eigen belangen om collegegeldvrij te besturen. Die blik is natuurlijk vrij beperkt... Ook al is het goed een eigen positie neerzetten...”*. Zij kregen echter geen uitnodigingen voor gesprekken en overleggen die breder over de WVB werden gevoerd. Zo waren de aan de LSVb verbonden groepen, het Landelijk Overleg Fracties (LOF) en het Studenten Overleg Medezeggenschap (SOM), graag aangesloten. (R2): *“En bij de LSVb zitten ook nog LOF en SOM, een soort van satelliet organisaties... en uhm ik weet wel... zij zouden eigenlijk ook graag aan tafel willen zitten. Maar via het ministerie van OCW is het destijds geblokkeerd.”* Toch zijn zij dus uiteindelijk uitgesloten van de gehouden gesprekken en overleggen over de WVB.

De verschillende grassrootsbewegingen zijn in de tijd van de Maagdenhuisbezetting geconsulteerd, maar zijn verder geen structureel betrokken partijen geworden in de overleggen over de WVB. (R2): *“Althans zij hebben niet geprobeerd om invloed uit te oefenen. Ze hebben het misschien wel via Kamerleden geprobeerd... En de minister van OCW is naar het Maagdenhuis geweest. Toch zijn ze niet aan tafel gekomen, wilden ze niet aan tafel komen of wisten niet aan tafel te komen.”* Zij zijn dan ook geen daadwerkelijk structureel betrokken partijen geworden in de besluitvormingsprocessen. Overigens hebben de grassrootsbewegingen verder ook amper pogingen ondernomen, die voor een verbreding van de betrokken partijen hadden kunnen zorgen. (R5): *“Die groepen zijn niet specifiek voor het wetsvoorstel langs geweest en hebben volgens mij ook geen brieven of zoiets naar ons gestuurd.”* Hier kunnen de grassrootsbewegingen natuurlijk anders over denken, maar de pogingen hebben in ieder geval geen succes gehad bij het ministerie van OCW.

• **Parliamentary Strategy**

Insiders

Ook al werden er al voor de Maagdenhuisbezetting verschillende gesprekken gevoerd over de WVB, de Maagdenhuisbezetting heeft veel invloed gehad op de besluitvormingsprocessen. De gang van zaken rondom de WVB werd vooral in de Tweede Kamer een scheiding tussen links en rechts. (R5): *“Nou geheid heeft het invloed gehad! De Maagdenhuisbezetting heeft een beeld gegeven van een bestuur die zijn eigen gang ging, zonder rekening te houden met studenten en docenten. Op basis van die perceptie heeft ook de Tweede Kamer gekeken naar de mogelijkheden om hier iets aan te doen. Zonder die Maagdenhuisbezetting, was het geheid anders gegaan.”* De verschillende (social) media hebben overigens ook behoorlijk bijgedragen aan de links en rechts scheiding rondom de WVB.

Dit was zeker het geval na de uitspraken van PvdA voorzitter, Hans Spekman, die de minister van OCW, Jet Bussemaker, de Maagdenhuisbezetting graag gedreven had zien steunen. Eerder had zij aangegeven geen aanpassingen en toevoegingen aan de WVB te hebben aangebracht als gevolg van de Maagdenhuisbezetting. Op basis van deze uitspraken kreeg de woordvoerder hoger onderwijs van de PvdA, Mo Mohandis, alle steun om alsnog alle aanpassingen en toevoegingen door te voeren. (R3): *“Ik zie nog zo de uitspraak van Spekman hierover... Die (de minister van OCW, Jet Bussemaker) zou te veel achterover hebben gezeten en Mo Mohandis kreeg alle steun.”* De PvdA woordvoerder hoger onderwijs, Mo Mohandis, heeft deze mogelijkheid toen aangegrepen.

Middels het samenbrengen van verschillende partijen, allemaal rondom verschillende onderdelen, zijn er nog vele toevoegingen en aanpassingen gedaan aan de WVB. (R8): *“Dus de kunst was een beetje delen, dus iedereen moest na de behandeling van de WVB, iets voelen van, ik heb ook iets binnen gehaald. Is allemaal redelijk gelukt, aangezien bijna iedere partij een eigen amendement heeft gekregen.”* Vooral de koepels van studentenpartijen (ISO en LSVb) zijn via de lobby goed op deze mogelijkheid ingesprongen. (R1): *“En toen zijn we gaan praten met partijen. En voornamelijk Mo Mohandis van de PvdA heeft toen een voortrekkersrol gespeeld. Hij heeft het heel slim gespeeld, aangezien iedereen ergens wel de mogelijkheid heeft gehad om te scoren. (...) En hebben we vooral met hem echt gekeken, naar de partijen die ons konden helpen aan meerderheden.”*

Ook de koepels van de hoger onderwijsinstellingen (VSNU en VH) zijn bij meerdere partijen in de Tweede Kamer aangeschoven. (R3): *“Wij hebben bij allerlei partijen gezeten om de gevolgen van voorstellen uit te leggen...”* Volgens de verschillende kampen, die destijds bestonden tussen de partijen in de Tweede Kamer, bleven de koepels van de hoger onderwijsinstellingen (VSNU en VH) echter vooral op de achtergrond. (R8): *“En de VSNU en de VH wilden eigenlijk niks... Zij zullen altijd iets anders zeggen, maar het stelt weinig voor. Hier had ik de VSNU en de VH niet voor nodig... Anders gezegd... Zij stonden gewoon heel erg achter... Ik had echt de steun van de samenleving. Zelfs een redactioneel commentaar in de Volkskrant... Er was een soort beweging...”*

De balans die het ministerie van OCW al eerder had willen realiseren, bleek hier uiteindelijk toch min of meer te verdwijnen. (R5): *“In de Tweede Kamer is die balans inderdaad een beetje onder gesneeuwd... In de toelichting wordt duidelijk gesproken over een breed beeld... Het wetsvoorstel is voor de piketpalen, maar er moeten ook allerlei dingen binnen de HO-instelling zelf geregeld worden. Maar het wetsvoorstel is natuurlijk uiteindelijk voor de Tweede Kamer, dus er wordt hier over de mogelijkheden gesproken die zij kunnen oppakken.”* Aangezien het ministerie van OCW in beginsel ook stond voor een balans tussen aanpassingen en toevoegingen die centraal en decentraal geregeld moesten worden, hebben de koepels van de hoger onderwijsinstellingen voornamelijk tijdens de besluitvormingsprocessen in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer, nog pogingen gedaan om de zaken te sturen (R4): *“Ook hier wordt steeds getoetst... Zijn er hier dingen te halen... Er wordt ook gekeken of de minister van OCW geholpen zou kunnen worden...”*

Ook al hebben de koepels van de hoger onderwijsinstellingen (VSNU en VH) via deze weg dus nog een poging gedaan, vooral de koepels van de studentenpartijen (ISO en LSVb) hebben hier succes gehad. (R3): *“Alle partijen gingen er een eigen feestje van maken. En de studentenorganisaties hebben het heel goed gedaan. Zij hebben bij de partijen, die hiervoor waren, goed gelobbyd.”* Op basis van de lobby van de koepels van de studentenpartijen (ISO en LSVb) in de samenwerking met verschillende partijen in de Tweede Kamer, werd de WVB een verzameling van toevoegingen en aanpassingen.

Al deze toevoegingen en aanpassingen gaven de koepels van de hoger onderwijsinstellingen (VSNU en VH) de mogelijkheid om alsnog in ieder geval op verschillende onderdelen de eigen belangen via de Eerste Kamer te bewerkstelligen. (R4): *“Nou eigenlijk was het uiteindelijk een onoverzichtelijk geheel van al die amendementen... Het gaat vaak ook gigantisch snel... Zoiets wordt ingediend en vier dagen later is er soms al een stemming... Dus als er 50 amendementen zijn... Is het ook niet allemaal volledig gelezen... Waarschijnlijk gaan er ook een hoop het niet halen. Dus in die brieven hebben wij ook nog een aantal... Hiervoor is ook de Eerste Kamer... om juridisch rechtstatelijk punten aan te zetten. In de zin van kijk... Hier zitten problemen...”* De lobby werd na de Tweede Kamer dus ook overduidelijk nog in de Eerste Kamer gevoerd. (R3): *“Hier zijn nog heel veel noten gekraakt... Ik heb bijvoorbeeld nog veel contact gehad met Alexander Rinooy Kan (van D66). Die ging lijnrecht in tegen alle dingen die Paul van Meenen (van D66) had gezegd. Die vroeg aan ons waarom wij hier niet*

harder tegen in opstand waren gekomen. Toen zei ik het was D66 die het door de Tweede Kamer heeft gestuurd. Toen de koepels van de hoger onderwijsinstellingen een lobby gingen voeren naar Eerste Kamer, zijn ook de koepels van de studentenpartijen het ministerie van OCW nogmaals gaan benaderen. Zij zagen de WVB natuurlijk na de Tweede Kamer ook graag ongeschonden de Eerste Kamer passeren.

Uiteindelijk zou de minister van OCW de WVB in zijn geheel in de Eerste Kamer gaan verdedigen, ook alle aanpassingen en toevoegingen die in de Tweede Kamer waren gedaan, dus gingen zij ook weer een lobby voeren richting het ministerie van OCW. (R1): *“Dus wij hebben vervolgens aan OCW weer antwoorden geleverd die gunstig waren voor ons. En uiteindelijk waren die antwoorden van OCW vrij gunstig en kwamen er ook dingen terug die wij hadden gestuurd.”* Bovendien hebben de koepels van de studentenpartijen ook verschillende gesprekken gevoerd in de Eerste Kamer. (R2): *“Was echt wel een andere manier van werken. Het waren hele andere argumenten... Veel meer... overtuigend maken van de niet schadelijkheid van iets... Het is goed... Vertrouw het maar... In plaats van dit is nodig... dit moet erin komen.”* De gesprekken in de Eerste Kamer hadden dus een andere insteek vergeleken met de gesprekken in de Tweede Kamer.

Outsiders

De scheiding tussen links en rechts stond in de tijd van de WVB ook voor de scheiding tussen de ‘voorstanders’ en de ‘tegenstanders’ van de Maagdenhuisbezetting. De partijen op rechts hadden aan de hand van deze tegenstelling weinig contact met de grassrootsbewegingen. De verschillende partijen op links hadden hebben wel contact met de grassrootsbewegingen. Toch hebben zij vooral veel gebruik gemaakt van de koepels van de studentenpartijen, die ook de belangen van de grassrootsbewegingen moesten representeren. (R8): *“Nou het ISO en de LSVb hadden toch wel veel vertrouwen gekregen... Ik heb ook wel contact gehad met de groepen in Amsterdam evenals in andere steden... Zij hadden toch wel het vertrouwen gekregen om zoveel mogelijk binnen te halen...”*

De belangengroepen die slechts op onderdelen van de WVB eigen belangen kwamen bewerkstelligen hebben de partijen in de Tweede Kamer (en de Eerste Kamer) ook gevonden. (R8): *“De LKvV heeft een andere rol, maar die komen bij sommige onderwerpen toch ook wel in beeld.”* (R4): *“De VTOI... de vereniging van toezichthouders in het onderwijs. Die zitten vooral in het primair en het secundair onderwijs, maar omdat zij heel groot zijn hebben zij ook iets te roepen over het HO.”* Toch werden in de lobby op onderdelen van de WVB vaak ook nog steeds de koepels van de studentenpartijen en de koepels van de hoger onderwijsinstellingen betrokken.

- **Media Strategy**

Insiders

Vooraf de koepels van de verschillende studentenpartijen, ISO en LSVb, hebben de beeldvorming rondom de Maagdenhuisbezetting in de (social) media gehanteerd. (R1): *“Die medezeggenschap is natuurlijk lastig ‘sexy’ te maken, maar die bezetting van gebouwen heeft natuurlijk veel aandacht gegeven. Hierdoor hebben wij veel munitie gekregen om mee te schieten.”* Toch hebben zij de (social) media pas na de Maagdenhuisbezetting strategisch kunnen inzetten. De Maagdenhuisbezetting werd namelijk volledig op zichzelf georganiseerd en heeft verder vrijwel geen sturing gekregen. De (social) media zijn de Maagdenhuisbezetting dagelijks uitvoerig gaan volgen, waardoor de verhalen van de koepels van studentenpartijen echter naar de achtergrond werden verdreven.

De (social) media werden dan ook pas daadwerkelijk strategisch gebruikt tijdens de behandeling van de WVB in de Tweede Kamer. (R1): *“De Maagdenhuisbezetting was er eigenlijk al... Dus de media-aandacht was al aanwezig. Die hebben wij niet zelf gecreëerd, maar toch was het erg handig. Dus als zoiets er al is, is het eigenlijk dom om zoiets zelf ook nog eens te gaan organiseren.”* De koepels van

de studentenpartijen (ISO en LSVb) hebben de (social) media meerdere keren gebruikt om de aangedragen aanpassingen en toevoegingen te showen en partijen vast te leggen aan de wegen die moesten worden ingeslagen. (R1) *“Het is ook heel fijn als Kamerleden zich committeren aan een richting, het staat dan ook echt vast. Aangezien als ik bij Kamerleden kom en ik drink daar een kop koffie en er alleen wordt gezegd het is allemaal wel interessant.”* Bovendien werd in de (social) media veel verslaggeving gedaan over de WVB, de verschillende partijen in de Tweede Kamer werden graag in de verslaggeving betrokken. (R1): *“De Kamerleden willen namelijk behoorlijk graag in de media. Iets voor de verkiezingen wordt er namelijk gekeken, wat heb jij nou eigenlijk in de afgelopen vier jaar geregeld. Als je naam na die vier jaar vaak in de media komt, gaat het je meer stemmen opleveren en gaat het je meer zichtbaar opleveren.”* Volgens verschillende respondenten is deze manier van werken erg gebruikelijk.

De koepels van de verschillende hoger onderwijsinstellingen konden de (social) media, op basis van de beeldvorming rondom de Maagdenhuisbezetting, eigenlijk amper strategisch inzetten. Zij waren namelijk de boosdoeners in de ogen van veel studenten en docenten. (R3): *“Op onderdelen is het bewust een beslissing geweest... Op een aantal onderdelen dachten wij als wij nu heel hard gaan schreeuwen in de tijd van de Maagdenhuisbezetting... uhm... weet je het is eigenlijk ook weer niet zo heel erg.”* Ook hadden zij geen bezwaren die spectaculair genoeg waren voor de (social) media. (R4): *“De kritiek die wij vaak hebben op amendementen... en soms ook op wetsvoorstellen, is vaak toch ook wel vrij specifiek en vrij technisch...”* De gevolgen van deze situatie voor de koepels van de hoger onderwijsinstellingen werden al vrij snel duidelijk. (R3): *“Hierdoor waren er wel bestuurders die dachten er wordt van alles geregeld en wij zitten stil... Wij dachten we kunnen het beter over laten gaan en aan het eind gewoon tevreden zijn. Hierdoor waren er wel die zeiden waar is de VSNU, ze pakken het podium niet, ze laten niet genoeg weten in de media.”* De achterbannen van de koepels van de hoger onderwijsinstellingen hadden de beeldvorming in de (social) media graag zien verschuiven.

Outsiders

De (social) media heeft veel verslag gedaan over de Maagdenhuisbezetting. (R8): *“En er was ook heel veel media-aandacht... Er was nooit zoveel media-aandacht geweest... In ieder geval niet in mijn herinneringen... Het laatst was in 1997 met Jo Ritsen...”* De mensen die bij de Maagdenhuisbezetting betrokken waren, hebben ongetwijfeld strategisch gekozen voor deze effecten op de beeldvorming. (R5): *“Was die bezetting geweest in Groningen, had die lang niet zoveel aandacht gekregen. Die journalisten wonen hier namelijk niet... Ook heeft Groningen niet de symboliek van 1968... Dus de media zijn hier volgens mij zeker van invloed geweest!”* Ook al vormen de mensen die betrokken waren bij de Maagdenhuisbezetting geen zichtbaar geheel, toch hebben zij gezamenlijk de (social) media op verschillende vlakken strategisch kunnen inzetten voor de realisatie van belangen.

Naast de verschillende grassrootsbewegingen hebben ook de belangengroepen, die specifiek op eigen onderdelen betrokken waren, steun van de Maagdenhuisbezetting ondervonden. Deze belangengroepen hebben de (social) media zelf echter amper de strategisch gehanteerd. De ondernomen pogingen in de (social) media hebben in ieder geval geen verschil gemaakt tijdens de besluitvormingsprocessen.

- **Mobilization Strategy**

Insiders

De Maagdenhuisbezetting heeft volgens vrijwel alle respondenten aanzienlijk invloed gehad op de besluitvormingsprocessen rondom de WVB. In de beeldvorming was de strekking op basis van de Maagdenhuisbezetting al vrij snel duidelijk. (R5): *“De Maagdenhuisbezetting heeft een beeld gegeven*

van een bestuur die zijn eigen gang ging, zonder rekening te houden met studenten en docenten." De Maagdenhuisbezetting is overigens volledig zelfstandig ontstaan en heeft amper sturing gekregen van de betrokken belangengroepen. Zo bleek de Maagdenhuisbezetting dus overduidelijk geen, via de koepels van studentenpartijen, strategisch vormgegeven mobilisatie van groepen. De koepels van studentenpartijen hebben de Maagdenhuisbezetting eigenlijk pas tijdens besluitvormingsprocessen rondom de WVB strategisch kunnen inzetten.

Toen de WVB in de Tweede Kamer in behandeling werd genomen, heeft een van de respondenten via FaceBook een poging ondernomen om de mobilisatie van een groep mensen te bewerkstelligen. (R1): *"Ik wist, want ik had al eerder een hoorzitting gedaan, die commissiezalen zijn heel erg klein. Dus ik heb gekeken waar is die hoorzitting in geroosterd. Hier waren dus maar iets van dertig stoelen en vaak zitten hier maar heel weinig mensen. Dus toen heb ik een facebook evenement gelanceerd, zo kwamen er even 40 mensen. Dus die Kamerleden zijn gewend er zitten amper mensen, maar ineens komen er 30 mensen binnen. Toen waren er ineens geen stoelen meer, mensen vroegen of ze op de grond mochten zitten."* De andere respondenten waren echter vrij cynisch over de mobilisatie van de groep mensen. (R2): *"Er waren denk ik maar 30 mensen aanwezig... En het waren de mensen die je al van tevoren had kunnen opschrijven."* De ondernomen poging was dus zeker strategisch, maar heeft verder vrijwel geen invloed gehad op de gang van zaken.

Outsiders

Veel van de grassrootsbewegingen ontstonden pas in de nasleep van de Maagdenhuisbezetting. Ook zij hebben dus geen groepen strategisch gemobiliseerd tijdens de Maagdenhuisbezetting. Toch heeft de Maagdenhuisbezetting zoals eerder gesteld veel invloed gehad op de besluitvormingsprocessen rondom de WVB. De mensen die betrokken waren bij de Maagdenhuisbezetting vormen misschien geen zichtbaar geheel, maar hebben toch gezamenlijk strategisch belangen willen bewerkstelligen. De belangengroepen die slechts op onderdelen betrokken waren hebben in ieder geval overduidelijk geen gebruik gemaakt van het strategisch mobiliseren van groepen.

• **Coalition Strategy**

Insiders

Vooraf de van oudsher structureel betrokken belangengroepen hebben strategisch gebruikt gemaakt van coalitievorming. Zij zijn gaan zoeken naar overeenkomsten in de belangen van alle betrokken belangengroepen. (R2): *"Vooraf als er iets in behandeling wordt genomen en de kansen en bedreigingen duidelijk zijn... Gaan er coalities ontstaan. En zoeken partijen elkaar op en wordt er geprobeerd om de belangen die zij willen bereiken, daadwerkelijk te bereiken."* De coalitievorming heeft overigens alleen plaatsgevonden tussen partijen die al belangen hebben die oudsher veelal overeenkomen. Zo hebben de koepels van de studentenpartijen (ISO en LSVb) samen gestreefd naar extra medezeggenschapsmogelijkheden in de WVB. (R2): *"En eigenlijk was er al vrijwel gelijk contact met de LSVb, van zo deze zaken moeten we samen gaan oppakken. De verschillende standpunten verschillen misschien enigszins, maar die verschillen zijn steeds in gesprekken ook wel aangegeven. Dus het opereren bleef vrij zelfstandig, maar wel in coördinatie en vertrouwen met elkaar."*

De koepels van de hoger onderwijsinstellingen waren daarentegen erg kritisch over de invoering van verschillende extra medezeggenschapsmogelijkheden in de WVB. (R4): *"Ik had samen met de VSNU een afspraak bij het ministerie van de OCW. En het was al snel duidelijk, wij hadden hier een gelijk belang..."* Tussen deze verschillende blokken heeft eerder op basis van coalitievorming ook kruisbestuiving plaats gevonden, maar meerdere respondenten bleken behoorlijk kritisch over de gang van zaken tijdens (R3): *"Kom je met elkaar met een gedragen voorstel... via de manier van het duurzaamheidsakkoord... Vervolgens komt de LSVb een dag later weer met een heel ander verhaal in*

de media... Dus gaan zij toch weer even scherp zitten op de onderdelen die zij belangrijk vonden... En vervolgens krijg je wel weer gevoel van... waarvoor hebben wij al die tijd met elkaar aan tafel gezeten...” Een coalitievorming tussen verschillende belangengroepen die op basis van de belangen erg verschillen, heeft in de casus van de WVB dan ook niet plaatsgevonden.

Outsiders

De grassrootsbewegingen hebben zelf geen coalitievorming gehanteerd bij de realisatie van de eigen belangen. Zij hebben slechts ondersteuning gegeven aan de coalitievorming van de belangengroepen die structureel betrokken waren rondom de WVB. (R8): “Nou het ISO en de LSVb hadden toch wel veel vertrouwen gekregen... Ik heb ook wel contact gehad met de groepen in Amsterdam evenals in andere steden... Zij hadden toch wel het vertrouwen gekregen om zoveel mogelijk binnen te halen...”. De belangengroepen die specifiek op onderdelen betrokken waren zijn dus aangesloten in de coalitievorming van de belangengroepen die al samen optrokken. (R2): “Dus eigenlijk was er binnen die driehoek, gekeken naar studenten, het was ook wel een soort stippellijn naar de LKvV. Verder was er een wederkering in de lijn van het ISO en de LSVb.” Voor het strategisch zelfstandig neerzetten van coalitievorming zijn dus eigenlijk geen pogingen ondernomen.

De public affairs strategieën in de hoger onderwijssector rondom de WVB

De verschillende public affairs strategieën die de belangengroepen hebben gehanteerd zijn hieronder nogmaals schematisch weergegeven. De verschillen tussen de insiders en de outsiders zijn aan de hand van de toepassing van de public affairs strategieën (veelvuldig, regelmatig, beperkt, weinig, geen) overzichtelijk naast elkaar gelegd.

		Insiders	Outsiders
++	Veelvuldig		
+	Regelmatig		
+/-	Beperkt		
-	Weinig		
--	Geen		
Directe strategieën	<i>Administrative</i>	++	-
	<i>Parliamentary</i>	++	+/-
Indirecte strategieën	<i>Media</i>	+/-	+
	<i>Mobilization</i>	-	+
Andere strategieën	<i>Coalition</i>	+	--

Figuur V: de public affairs strategieën van de insiders en de outsiders rondom de WVB casus

6.2.2. De public affairs strategieën in de energiesector rondom het EA

Insider/outsider scheiding

De scheiding tussen insiders en outsiders bleek op meerdere vlakken nog aanwezig. Deze verschillen zijn echter gestoeld op de gang van zaken van voor de besluitvormingsprocessen rondom het energieakkoord. (R12) *“Ik vind het eigenlijk alleen maar 'rijker' geworden. Ik spreek dan ook eigenlijk niet van oud en nieuw, maar eerder van een uitbreiding van de mogelijkheden. Het is nu ook mogelijk om oplossingen te vinden die voor iedereen beter zijn.”* De verschillen tussen de insider en outsider belangengroepen zijn dan ook langzaam aan het vervagen.

Toch gebruiken de insiderbelangengroepen nog graag de directe public affairs strategieën en blijven de outsiderbelangengroepen nog veel hangen aan de indirecte public affairs strategieën. Desondanks gaan vooral outsiders zich, aan de hand van de gekozen public affairs strategieën, steeds vaker gedragen als insiders. Bovendien maken zowel de insiders als de outsiders steeds vaker gebruik van coalitievorming om de eigen belangen te bewerkstelligen. Hieronder zullen de gekozen public affairs strategieën aan de hand van de scheiding tussen insiders en de outsiders, voor zover deze scheiding nog zichtbaar aanwezig is, gepresenteerd worden.

De gekozen public affairs strategieën

- **Administrative Strategy**

Insiders

Als gevolg van de ingeslagen weg van het energieakkoord, heeft het ministerie van EZ een andere positie gekregen. (R13): *“Sowieso al de acties die wij doen in het energieakkoord, daarover moet de verantwoordelijk minister of staatssecretaris zich kunnen verantwoorden in de Tweede Kamer. Dus wij zitten in een soort van dubbelspan... de afspraken die wij moeten nakomen met de andere partijen... en tegelijkertijd een Tweede Kamer die het allemaal heel kritisch wil controleren.”* Zo zijn zij enerzijds een partij geworden in de onderhandelingen, maar blijven zij anderzijds ook een partij die uiteindelijk verantwoordelijk is voor de verdediging van de afspraken.

Op basis van deze verandering in de verhoudingen, bleek het voor veel van de oudsher betrokken belangengroepen lastig om de eigen belangen via deze weg gerealiseerd te krijgen. (R12): *“Vooral in de richting van het ministerie van EZ is dit toch soms wel heel erg lastig. Het ministerie van EZ is normaal gesproken toch wel voor het bedrijfsleven. Dus die zitten ook wel lastig. Het is natuurlijk ook heel erg complex, maar er is ook niet echt een recept voor te schrijven om zoiets aan te pakken.”* Alleen deze manier van lobbyen hanteren, bleek overduidelijk niet langer genoeg.

Bovendien vonden veel van de belangengroepen, die sinds het energieakkoord daadwerkelijk bij de besluitvormingsprocessen werden betrokken, ook ingangen bij het ministerie van EZ. Voor de vormgeving van het energieakkoord hadden vooral de van oudsher betrokken belangengroepen invloed middels het ministerie van EZ. (R11): *“Nou het is opvallend... De overheid die betrekken bij het opstellen van wetgeving nu toch veel meer de NGO's... Is zeker zo bij het ministerie van EZ...”* De invloed werd dus nu in de handen gelegd van veel meer verschillende betrokken belangengroepen.

Outsiders

Aangezien de besluitvormingsprocessen op basis van een breed scala aan belangengroepen werden vormgegeven, kregen verschillende soorten belangengroepen die voorheen amper ingangen hadden, zoals verschillende natuur- & milieugroepen, de mogelijkheid om ook aan te mogen schuiven bij het ministerie van EZ. Ook na de realisatie van het energieakkoord, hebben al deze belangengroepen de mogelijkheid om aan te schuiven bij het ministerie van EZ behouden.

(R13): *“Via het energieakkoord zijn er veel meer partijen die hier nu bij ons binnen komen... Er zijn belangengroepen die voorheen amper langs kwamen, die staan hier nu veel vaker voor op de stoep...”* Ook de van oudsher betrokken belangengroepen bevestigen deze verandering. (R10): *“Nou het is opvallend... De overheid die betrekken bij het opstellen van wetgeving nu toch veel meer de NGO's... Is zeker zo bij het ministerie van EZ... Zij hebben bij het energieakkoord samen zitten werken en hebben nu zoiets van, jullie zitten zo in het werkveld, als wij met wetgeving komen, betrekken wij jullie er ook gelijk bij.”* Zij zien een verspreiding van de invloedsmogelijkheden onder allerlei soorten belangengroepen.

- **Parliamentary Strategy**

Insiders

De van oudsher betrokken belangengroepen hadden nog steeds contacten in de Tweede Kamer en soms ook in de Eerste Kamer. (R11): *“Iedereen heeft natuurlijk zijn contacten... en is bezig een eigen verhaal uit te dragen... maar het is vooral bilateraal overleg, er worden niet concreet besluiten genomen...”* Toch waren de contacten volgens vrijwel alle gesproken respondenten anders aangezien de besluitvormingsprocessen zich overduidelijk hadden verplaatst naar de onderhandelingen die waren vormgegeven via SER over het energieakkoord.

Desalniettemin waren er ook belangengroepen die via deze weg de druk op de onderhandelingen over het energieakkoord hebben willen opvoeren, om zo de eigen belangen te bewerkstelligen. (R13): *“De andere mogelijkheid waarover heel veel overleg plaatst vindt, is om de afspraken die in de verschillende overleggen zijn gemaakt, via de Tweede Kamer alsnog omgebogen te krijgen... Ook via de afspraken waarover onenigheid blijft, druk te zetten op het ministerie van EZ, via de Tweede Kamer.”* Voor de vormgeving van het energieakkoord konden belangengroepen hier veel harder inzetten en vaak aanzienlijk verder komen. (R11): *“Maar het is wel verstandiger om er iets terughoudender in te zijn, aangezien het de verhouding zou kunnen verstoren en daardoor iedereen weer moeilijker tot afspraken zou kunnen komen.”* Nu moesten zij dus voorzichtiger zijn, aangezien zij anders eventueel de onderhandelingen omtrent het energieakkoord in gevaar zouden brengen.

Outsiders

Veel van de belangengroepen die nog geen ingangen hadden bij het ministerie van EZ, hadden al wel voor langere tijd ingangen bij de Tweede Kamer. (R9): *“In de Tweede Kamer hebben wij eigenlijk altijd al wel ingangen gehad...”* Desalniettemin trokken de belangengroepen ook hier voornamelijk in de richting van de SER besluitvormingsprocessen rondom het energieakkoord. (R9): *“Tijdens de onderhandelingen was het niet de rijksoverheid die niet zou willen... Dus die druk op de Tweede Kamer was niet echt nodig... Wij hebben dan ook meer zitten drukken op de bedrijven...”* Zo werden de vroegere outsider belangengroepen, dus eigenlijk ook insider belangengroepen. Zij hebben ingangen gekregen bij het ministerie van EZ en hadden al contacten in de Tweede Kamer (en Eerste Kamer) verworven.

Tevens waren verschillende van de voorheen insiders ineens outsiders geworden. Ook al waren er 48 verschillende partijen betrokken, er werden nog steeds verschillende partijen uitgesloten. Zij hadden nog steeds ingangen bij het ministerie van EZ en contacten in de Tweede Kamer (en Eerste Kamer), maar de besluitvormingsprocessen hadden zich verplaatst naar de vormgeving in de handen van de SER over het Nederlandse energieakkoord. Hieronder vielen ook partijen die van oudsher altijd in de besluitvormingsprocessen betrokken waren geweest. (R14): *“De partijen die dus niet aan het onderhandelen waren, waren de energiebedrijven. Die partijen kwamen dus langs om hun zorgen te uiten over dingen die in het energieakkoord zouden komen te staan.”* Deze partijen kwamen naar de Tweede Kamer om alsnog invloed uit te kunnen oefenen op de gang zaken in het energieakkoord.

Toen het energieakkoord uiteindelijk klaar was, gingen verschillende belangengroepen alsnog een lobby voeren in de richting van de Tweede Kamer (R14): *“De NGO's zijn weer naar de Tweede Kamer gegaan om te kijken of ze konden regelen wat zij in het energieakkoord niet hadden geregeld.”* Zo hebben zij nog een poging gedaan om de zaken te bewerkstelligen, die zij eerder noodgedwongen hadden moeten opgeven.

- **Media Strategy**

Insiders

Veel van de van oudsher betrokken belangengroepen hebben amper gebruik gemaakt van de (social) media. (R10): *“Wij vinden eigenlijk... De media zijn echt een 'last resort'. Meestal is het in zo'n situatie al verloren... Wij proberen eigenlijk zoveel mogelijk via onze contacten te doen. Als je de media moet gaan inschakelen ben je al heel erg ver heen... Plus als het toch mis gaat, ontstaat er ook publiekelijk een nederlaag”* Zij zien de (social) media dus veelal als een laatste redding en gebruiken eigenlijk liever rechtstreeks de ‘eigen contacten’.

Bovendien werden de (social) media ook iets voorzichtig gehanteerd. (R11): *“Hier wordt toch iets voorzichter mee omgegaan, want uiteindelijk moeten de partijen elkaar toch vinden... Veel meer vergeleken met 10 jaar geleden...”* Soms waren de van oudsher betrokken belangengroepen bang om de verhoudingen in de onderhandelingen onder druk te zetten, omdat de betrokken partijen elkaar toch moesten gaan vinden in een gezamenlijk geheel van afspraken. Zij hebben dus geen strategisch gebruikt gemaakt van de (social) media rondom deze besluitvormingsprocessen.

Outsiders

De (social) media waren al snel geïnteresseerd in alle ontwikkelingen rondom het energieakkoord. De samenwerking tussen al deze verschillende partijen bleek namelijk voor een andere manier van polderen te staan. Bovendien stonden hier onderwerpen centraal, die daadwerkelijk ergens over gingen. Aangezien er veel meer soorten belangengroepen betrokken waren, zijn verschillende belangengroepen op zoek gegaan naar andere manieren om invloed te verkrijgen. De (social) media konden zich hier goed voor lenen. (R13): *“Maar aangezien nu iedereen invloed heeft, is er ook de noodzaak om anders te gaan handelen. Er is een soort van inflatie ontstaan... Dus zij moeten zich anders gaan inzetten. Hier zijn toch ook wel voorbeelden van... Het wordt via de media gespeeld...”* Toch werd de (social) media voorzichtig gehanteerd, althans zo stellen verschillende respondenten. De partijen bevonden zich namelijk allemaal in de onderhandelingen. (R12): *“Ook van de media wordt dus iets voorzichtiger gebruik van gemaakt. De partijen zijn onderling in de media iets vriendelijk naar elkaar en roepen minder snel die plannen worden niets.”* Bovendien werd het verspreiden van de processen die tijdens de onderhandelingen spelen, als behoorlijk ongebruikelijk en zeer ongewenst gezien.

Er waren echter belangengroepen die er een eigen manier van werken op na bleven houden. Dus zij bleven gebruik maken van het mobiliseren van groepen en het hanteren van de (social) media. (R9): *“Wij hebben in Trouw, al vrij vroeg eigenlijk, gezegd van de vorderingen gaan zo moeizaam, alleen al over de vragen waarover de partijen moeten gaan onderhandelen, wij weten niet of wij hier nog heel lang zin in hebben. Het werd toen bijna als een misdaad gezien, maar het is ook wel een beetje een spelletje zo alles bij elkaar hoor.”* Desondanks zijn zij uiteindelijk gaan staan voor het energieakkoord en dus aanzienlijk voorzichtiger geworden in het hanteren van de (social) media, voor het uiteindelijk nastreven van de eigen belangen.

- **Mobilization Strategy**

Insiders

De van oudsher structureel betrokken belangengroepen hebben niet zichtbaar gebruik gemaakt van het strategisch mobiliseren van groepen, om invloed te verkrijgen in de besluitvormingsprocessen rondom het energieakkoord. Uiteraard werd er in de achterbannen meermalen gesproken over de te volgen stappen, aangezien het hier veelal om verenigingen ging, die opereren op basis van de voorkeuren in de eigen achterbannen. (R10): *“Wij hebben dus heel nauw contact met onze leden... Wij weten dus precies wat ze willen en wat ze niet willen.”* Desalniettemin hebben zij gezamenlijk geen pogingen ondernomen om de gang van zaken een andere richting op te sturen.

Outsiders

Tijdens de onderhandelingen hadden de verhoudingen tussen de betrokken partijen erg onder druk kunnen komen te staan als gevolg van het mobiliseren van groepen. Deze manier van werken werd dan ook voorzichtig gehanteerd. (R9): *“Ook bij de acties bleven wij een beetje de handremmen aantrekken... Wij deden vooral dingen die vrij lief waren...”* Alleen de partijen die niet betrokken waren in de onderhandelingen hebben de gevolgen van het strategisch mobiliseren van groepen ondervonden. (R9): *“Wij hebben nog onder andere een windmolenwiek van 15 meter voor de deur neergelegd bij de Heineken Experience. Zij wilden zich namelijk niet uitspreken voor een akkoord. Vonden zij niet zo grappig... Aangezien Heineken heel gevoelig is voor alle vormen van aantijgingen. Toch het is allemaal heel netjes... Wij hielden echt rekening met de middelen die werden gebruikt... Het moest natuurlijk niet uit de hand lopen... Wij moesten natuurlijk ook nog met die partijen blijven praten.”* Zij hebben dan ook alsnog gebruik gemaakt van het strategisch mobiliseren van groepen, alleen werden de betrokken partijen in het energieakkoord vermeden.

- **Coalition Strategy**

Insiders

Al de respondenten van de van oudsher betrokken belangengroepen zijn uitgesproken enthousiast over het strategisch gebruik maken van coalitievorming in de lobby voor de realisatie van de eigen belangen. Hierbij zijn zij niet alleen blokken gaan vormen tussen belangengroepen die veelal op één lijn liggen op basis van de belangen, maar zij zijn ook gaan zoeken naar de overeenkomsten tussen belangengroepen die vaak in belangen verschillen. Zo ontstonden er bijzondere samenwerkingen van belangengroepen die elkaar vroeger vooral bestreden. (R10): *‘Wij willen vaak best het een en ander, maar kunnen het niet of mogen het niet of het is te duur. Zo gingen wij eigenlijk 'package deals' met elkaar sluiten. Dus wij zeiden van oké... wij internaliseren jullie manier van denken over de doelstellingen, maar vervolgens moet jullie ons helpen om subsidie los te krijgen.’* De hier anders gekozen vormgeving van de besluitvormingsprocessen, heeft de belangengroepen gedwongen om zich aan te passen. Alleen zo konden zij nog goed de eigen belangen realiseren. (R11): *“ Wij moeten nu... op een manier die veel meer gelijkwaardig is... met alle partijen het gesprek aangaan. Uhm... Het is belangrijk geworden omdat de politiek en de overheid zo'n besluitvorming... nu veel breder gestaafd wil zien... met inbreng van alle verschillende invalshoeken... Op basis van die inbreng van alle verschillende hoeken...”* De plekken die vroeger invloed gaven, lagen nu dus ineens ergens anders.

Outsiders

De verschillende natuur- en milieugroepen zijn gezamenlijk blokken gaan vormen in de richting van de andere betrokken partijen. Zo gingen zij voor de onderhandelingen tussen de 48 partijen samen zitten om gezamenlijk één lijn te trekken. Ook toen de onderhandelingen al begonnen waren hebben zij parallel overleggen gevoerd. (R9): *“Wij hebben om te beginnen aan blokvorming gedaan... Wij zijn met vijf verschillende natuur- en milieugroepen en de werkgevers die meer groen waren gaan praten*

om het samen eens te worden...” Hier werden op basis van de ontwikkelingen die steeds ontstonden, de verschillende vervolgstappen besproken.

Voor veel van de natuur- en milieugroepen bleek de blokvorming iets nieuws, bij het voeren van de lobby voor de eigen belangen. (R9): *“Hier hadden wij samen heel erg veel overleg over.... Is toch ook wel echt anders... Normaal gesproken opereren wij volledig onafhankelijk van andere partijen. Nu was wel overleg tussen de partijen...”* Naast de verschillende natuur- en milieugroepen zijn op onderdelen ook de vakbonden aangesloten. (R9): *“De vakbonden zijn hier trouwens ook bij betrokken, om van elkaar de dingen te weten die voor allebei belangrijk waren. Zo konden wij ook een blok vormen, als het nodig was, in de richting van VNO-NCW...”* Zij waren nodig om druk te zetten op de verschillende partijen, die op deze onderdelen hele andere belangen hadden.

In deze blokken werden niet alleen afspraken gemaakt over de richtingen die werden ingeslagen, maar ook over andere zaken die de partijen allemaal deden. Zo werden in de blokken overleggen gevoerd over het strategisch gebruiken van de (social) media en het mobiliseren van groepen. (R9): *“Precies! Zeker! Deze vraag is goed... Wij namen de coalitievorming erg serieus... Hier werd niet alleen inhoudelijk overleg gevoerd, maar ook wel degelijk over de dingen die wij allemaal deden.”* De public affairs strategieën werden dan ook, in ieder geval op onderdelen, gezamenlijk vastgesteld.

De public affairs strategieën in de energiesector rondom het EA

De verschillende public affairs strategieën die de belangengroepen hebben gehanteerd zijn hieronder nogmaals schematisch weergegeven. De verschillen tussen de insiders en de outsiders zijn, voor zover deze verschillen nog aanwezig waren, aan de hand van de toepassing van de verschillende public affairs strategieën (veelvuldig, regelmatig, beperkt, weinig, geen) naast elkaar gelegd.

		Insiders	Outsiders
++	Veelvuldig		
+	Regelmatig		
+/-	Beperkt		
-	Weinig		
--	Geen		
Directe strategieën	Administrative	+	+
	Parliamentary	+	+
Indirecte strategieën	Media	-	+/-
	Mobilization	--	+/-
Andere strategieën	Coalition	++	+

Figuur VI: de public affairs strategieën van de insiders en de outsiders rondom de EA casus

6.3. De gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur voor public affairs strategieën

Aansluitend op de verwachtingen die naar voren zijn gekomen in het theoretisch kader, heeft de verschuiving in de Nederlandse bestuursstructuur inderdaad invloed op de public affairs Strategieën die belangengroepen hanteren. De public affairs strategieën die in het empirisch kader naar voren zijn gekomen aan de hand van de WVB en het EA, zijn duidelijk anders in een corporatistisch bestuursstelsel vergeleken met een collaboratistisch bestuursstelsel. Deze inzichten worden hieronder aan de hand van de gekozen casussen gepresenteerd.

6.3.1. De casus: Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)

In de casus van de WVB werden slechts een paar stakeholders structureel betrokken. Alleen de insiders hadden volledig de beschikking over de directe strategieën. De insiders konden de directe strategieën alleen specifiek op onderdelen gebruiken. De outsiders gebruiken eerder de indirecte strategieën om de directe strategieën op onderdelen te kunnen inzetten. Ook de insiders hebben indirecte strategieën gehanteerd, maar eigenlijk alleen om de directe strategieën te ondersteunen. De vermenging van de public affairs strategieën tussen de insiders en outsiders is hier dan ook amper zichtbaar geworden.

De onderhandelingen werden gevoerd rondom zowel het ministerie van OCW als de Tweede Kamer (en Eerste Kamer). Bovendien waren de verhoudingen tussen de betrokken partijen vrij helder. Alleen het ministerie van OCW en de Tweede Kamer (en de Eerste Kamer) konden uiteindelijk knopen doorhakken. De partijen gingen dan ook amper zelf gezamenlijk zoeken naar consensus, maar gingen eerder voor compromissen die via het ministerie van OCW en de Tweede Kamer (en Eerste Kamer) gerealiseerd werden. De coalitievorming tussen betrokken stakeholders heeft hier dan ook alleen plaats gevonden rondom belangen die overeenkomstig waren, tussen zowel de insiders onderling als de outsiders onderling. Bovendien hebben voornamelijk de insiders de coalitievorming aangegrepen, de outsiders hebben amper gebruik gemaakt van coalitievorming. De outsiders hebben slechts steun gegeven aan de insiders rondom belangen die zij allebei graag gerealiseerd zagen. Op basis van deze gevonden inzichten kunnen de verschillen in de public affairs strategieën dus aan de verschillen tussen de *corporatism* en *collaborative governance* worden verbonden.

Toch waren er een paar respondenten in de hoger onderwijssector die de gevonden opvallendheden verklaren aan de hand van de verschillen tussen de vormgeving van wetgeving en de vormgeving van een akkoord. (R3): *“Als je weet de politiek wil hier dingen veranderen, is het verstandiger om maar zelf aan tafel te gaan zitten. Dus ik vind het hoger onderwijs hier niet zwaar in achterlopen.”* In de energiesector verwijzen meerdere respondenten echter naar de veranderingen die ook zijn ontstaan in alle andere besluitvormingsprocessen in de energiesector. (R10): *“Het is niet meer weg te denken... Op alle onderwerpen zijn hier voorbeelden van zichtbaar... Ook al trekt het niet allemaal gelijk op... Via zo'n akkoord krijg je natuurlijk een versnelling...”* Het energieakkoord heeft dus invloed gehad op alle besluitvormingsprocessen, niet alleen op de besluitvormingsprocessen rondom het energieakkoord.

Ook in de hoger onderwijssector zou een breed gedragen akkoord de verschuiving verder van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel op gang kunnen brengen. Een breed gedragen akkoord bleek hiervoor namelijk zeker een katalysator, aldus meerdere respondenten in de energiesector. (R10): *‘Dus het energieakkoord is zo bekeken eigenlijk een soort katalysator geweest voor al de besluitvormingsprocessen in de sector’*. Toch is een breed gedragen akkoord in mijn ogen geen essentieel gegeven voor de overgang van een corporatistisch

bestuurssysteem naar een collaboratistisch bestuurssysteem. Er kunnen ook op allerlei andere manieren veel verschillende soorten partijen worden betrokken, onderhandelingen in verschillende arena's worden gevoerd, afspraken op basis van consensus worden gerealiseerd en samenwerkingen zonder hiërarchie worden vormgegeven.

6.3.2. De casus: energieakkoord (EA)

In de casus van het EA werden verschillende soorten, maar vooral ook extra stakeholders betrokken. Als gevolg van deze verandering werden veel van de outsiders ook insiders. Zij kregen naast de indirecte strategieën, ook de beschikking over de directe strategieën. De voormalige insiders maken vergeleken met de voormalige outsiders overigens nog steeds amper gebruik van de indirecte strategieën. Toch moesten zij zich ook aanpassen aan de verschuiving van een corporatistisch bestuurssysteem naar een collaboratistisch bestuurssysteem. De onderhandelingen werden als gevolg van de verschuiving van een corporatistisch bestuurssysteem naar een collaboratistisch bestuurssysteem namelijk op verschillende plekken gehouden. De voormalige insiders en voormalige outsiders zijn zich allebei gaan aanpassen aan deze verandering van rondom de gang van zaken. Zij zijn steeds vaker gaan doen aan coalitievorming tussen de betrokken stakeholders. Zij zijn dus gaan zoeken naar overeenkomsten tussen de belangen van verschillende andere betrokken partijen. Hierbij hebben de voormalige insiders ook gekeken naar de stakeholders die aan de hand van de belangen enorm verschillen, terwijl de voormalige outsiders vooral de nadruk hebben gelegd op coalitievorming tussen de stakeholders die op basis van de aangehouden belangen eigenlijk vanzelfsprekend overeenkwamen. De voormalige insiders en voormalige outsiders zijn zich ook op deze manier gaan aanpassen op basis van andere onderdelen in de verschuiving van een corporatistisch bestuurssysteem naar een collaboratistisch bestuurssysteem. Aangezien de verhoudingen tussen al de partijen anders werden, waren er geen partijen die nog knopen konden doorhaken. De stakeholders gingen dan ook gezamenlijk op zoek naar consensus in plaats van naar compromissen die voor stakeholders werden gerealiseerd. Ook aan de hand van deze onderdelen in de verschuiving van corporatistisch bestuurssysteem naar een collaboratistisch bestuurssysteem, moesten zowel de voormalige insiders als de voormalige outsiders zich aanpassen en zijn zij zich volledig gaan inzetten op de coalitievorming.

6.3.3. Verschillen in de omstandigheden tussen de casussen

De verschillen in public affairs strategieën kunnen dus nog steeds goed aan de verschillen tussen het corporatistisch bestuurssysteem en het collaboratistisch bestuurssysteem worden verbonden. Overigens waren meerdere omstandigheden van invloed op het ontstaan van een corporatistisch bestuurssysteem en van een collaboratistisch bestuurssysteem. De gevonden verschillen in omstandigheden tussen de gekozen casussen zijn hieronder weergegeven:

Achtergrond

Als gevolg van de gang van zaken in de afgelopen jaren is zowel de hoger onderwijssector als de energiesector op een andere manier gaan kijken naar de vormgeving van besluitvormingsprocessen. De partijen in de hoger onderwijssector neigen van oudsher naar wetgeving. (R6): *“Het onderwijsveld is natuurlijk een heel ander veld vergeleken met het duurzaamheidsveld... Het onderwijsveld heeft het veel meer in zich... om te neigen naar wetgeving... Het is een sector die heel traditioneel is denk ik... Die snel geneigd is om te kijken naar Den Haag en in de mogelijkheden van wetgeving te denken...”* Tussen de partijen in de energiesector werden vroeger al op onderdelen convenanten afgesloten. (R14): *“Vroeger werden er convenanten afgesproken... Heel erg gericht op onderdelen... Het waren afspraken tussen de partijen die ook daadwerkelijk ook over de problemen gingen...”*

Urgentie

In de energiesector vroegen veel van de uitdagingen om veranderingen die alleen breed gedragen gerealiseerd konden worden (R10): *“In het veld van energie en klimaat staat een transitie voor de deur... Een verandering die ongekend is, een verandering waarbij veel burgers en bedrijven, eigenlijk allemaal pijn moeten gaan lijden, maar ook wel dingen moeten veranderen die niet vanzelf gaan.”* De Maagdenhuisbezetting en de verbonden ontwikkelingen op andere hoger onderwijsinstellingen, hebben volgens vrijwel alle respondenten invloed gehad op de WVB. Toch waren de gebeurtenissen geen aansporing om de gang zaken volledig aan te gaan passen (R3): *“De Maagdenhuisbezetting was voor ons geen aanleiding om nou als sector breed in Nederland een soort ‘Mea Culpa’ te geven en te zeggen in de toekomst gaan wij alles beter regelen.”* De verschillen in urgentie hebben dan ook gevolgen gehad voor het wel of niet verschuiven van de systemen in de bestuursstructuur.

Complexiteit

In de energiesector bleken de uitdagingen die voorlagen erg ingewikkeld. Veel van de betrokken partijen hadden eerder al pogingen gedaan om de uitdagingen om te zetten naar veranderingen, maar de uitdagingen vroegen om een breder gedragen samenwerking om veranderingen tot stand te brengen. (R12): *“Het raakt veelal iedereen, dus het is lastig om consistent beleid te voeren. Zo was eigenlijk het energiebeleid sinds 2000... Iedere regering had weer koerswijzigingen... Dingen werden ingericht en later weer gestopt. Soms aangezien dingen te succesvol waren, maar ook wegens andere inzichten om dingen toch weer anders te doen.”* De noodzaak voor het breed oppakken van de uitdagingen heeft dus ook invloed gehad op de gang van zaken.

Invloed

De veranderingen die in de energiesector werden gevraagd, zouden aanzienlijk veel gevolgen hebben voor alle betrokken partijen. De veranderingen in de hoger onderwijssector gingen eerder over toevoegingen en aanpassingen. (R3): *“Vergelijk het met een metafoor van een te verbouwen huis. Bij de energiesector is gewoon gezegd, het huis is helemaal verrot, we gaan het totaal slopen en helemaal anders opbouwen. In zo’n geval wil je natuurlijk niet een overheid die het alleen gaat opbouwen, zoiets wil je natuurlijk samendoen. Bij het hoger onderwijs is alleen het dak een beetje aan het lekken.”* De toevoegingen en aanpassingen zouden uiteraard ook van invloed zijn, maar de gevolgen zouden niet bijzonder invloedrijk zijn geweest.

Tussenconclusie

Aan de hand de gevonden inzichten over de verschillen tussen de casussen rondom de verschillende onderdelen van de ideaaltypen (de hoeveelheid structureel betrokken actoren, de verschillen in de hoeveelheid arena’s, het streven van de samenwerking en de hoeveelheid hiërarchie tussen de stakeholders), waren de verschillen in de bestuursstructuur zeker invloed op de public affairs strategieën van belangengroepen. Toch moeten zeker ook de omstandigheden die van invloed waren op de verschuivingen worden meegenomen, aangezien deze omstandigheden via een omweg uiteindelijk ook gevolgen hebben gehad voor de public affairs strategieën. Deze omstandigheden (achtergrond, urgentie, complexiteit en invloed) zijn, naast de gevolgen van de verschillen in de karakteristieken van de ideaaltypen, ook belangrijk gevonden inzichten.

7. Conclusie & Discussie

In deze scriptie deed ik onderzoek naar de gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur, de verschuiving van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel, voor de public affairs strategieën van belangengroepen. Hierbij is de volgende onderzoeksvraag aangehouden: *Wat zijn de gevolgen van een verschuiving in de bestuursstructuur voor de public affairs strategieën die belangengroepen (insiders en outsiders) hanteren?*

De verwachtingen die middels het theoretisch kader naar voren kwamen, zijn aan de hand van interviews en documentanalyses in het empirisch kader nader onder de loep genomen. Zo werd er gekeken of de casussen konden worden verbonden aan de omschreven bestuursstelsels, de public affairs strategieën anders waren in de verschillende bestuursstelsels en of deze verschillen verbonden zijn aan de verschuiving in de bestuursstructuur. Hierbij is een helder analysekader van de karakteristieken van de bestuursstelsels gehanteerd, evenals van de verschillende public affairs strategieën die belangengroepen kunnen inzetten.

Vervolgens hebben de besluitvormingsprocessen rondom de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB) in de hoger onderwijssector en het energieakkoord (EA) in de energiesector centraal gestaan. De onderzoeksvraag werd in deze casussen bekeken aan de hand van drie deelvragen. De middels het empirisch kader verkregen inzichten, zijn hieronder aan de hand van de drie deelvragen nogmaals bondig weergegeven.

In hoeverre representeren de gekozen casussen in de hoger onderwijssector en in de energiesector een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel?

De verschillende onderdelen van de ideaaltypen voor het corporatistisch bestuursstelsel en het collaboratistisch bestuursstelsel bleken inderdaad verbonden aan casus van de WVB en de casus van het EA. In de casus van de WVB waren slechts een paar stakeholders structureel betrokken, de besluitvormingsarena's lagen vooral rondom het ministerie van OCW, de Tweede Kamer en de Eerste Kamer, in de onderhandelingen werd gestreefd naar de realisatie van de eigen belangen en de verschillen in hiërarchie tussen alle betrokken stakeholders waren meermalen zichtbaar. In de casus van het EA werden zowel meerdere soorten, als opvallend veel stakeholders betrokken, de onderhandelingen werden als gevolg van deze ontwikkeling in meerdere onderhandelingsarena's van gescheiden groepen stakeholders vormgegeven. Ook gingen al de stakeholders steeds meer zoeken naar consensus, in plaats van naar compromissen en tot slot waren de verschillen in hiërarchie tussen de stakeholders amper aanwezig.

Wat voor public affairs strategieën hebben de insiders en de outsiders gehanteerd?

In de casus van de WVB bleek de scheiding tussen de insiders en de outsiders, aan de hand van de public affairs strategieën, nog steeds overduidelijk aanwezig. De insiders hebben voornamelijk gebruik gemaakt van de directe strategieën (*administrative & parliamentary*) en soms ook van de indirecte strategieën (*media & mobilization*) om de directe strategieën te kunnen ondersteunen. Verder hebben zij gedaan aan coalitievorming, echter alleen rondom de belangen die vrijwel vanzelfsprekend overeenkwamen. De outsiders hadden slechts specifiek op onderdelen de beschikking over de directe strategieën. Zij hebben dan ook vaker gebruik gemaakt van de indirecte strategieën. Verder hebben de outsiders zelf amper aan coalitievorming gedaan. Zij hebben alleen ondersteuning gegeven aan de coalitievorming die de insiders aan de outsiders hebben aangedragen.

In de casus van het EA bleken de verschillen in de public affairs strategieën tussen de insiders en de outsiders op veel vlakken langzaam aan het vervagen. Zo waren meerdere outsiders eigenlijk insiders

geworden. De outsiders gingen naast de indirecte strategieën namelijk ook de directe strategieën hanteren. Bovendien zijn zij gebruik blijven maken van de indirecte strategieën. Toch werden de indirecte strategieën als gevolg van de beschikking over directe strategieën veelal voorzichtiger gehanteerd. Verder zijn zowel de insiders als de outsiders aan coalitievorming gaan doen. Zij zijn gaan zoeken naar meerdere overeenkomsten tussen de belangen van de andere betrokken partijen. Veel van de insiders hebben hierbij ook gekeken naar partijen die hele andere belangen nastreven, terwijl de outsiders voornamelijk hebben gekeken naar partijen die op basis van de aangehouden belangen overeenkomstig waren.

In hoeverre is de bestuursstructuur van invloed geweest op de gekozen public affairs strategieën?

In de naar voren gekomen bestuursstructuur van de casus van het EA vergeleken met de casus van de WVB, bleken zowel meerdere soorten als opvallend veel extra stakeholders te worden betrokken. Op basis van de verschuiving kregen naast de insiders ook de outsiders naast de indirecte strategieën ook de beschikking over de directe strategieën. Bovendien ontstonden op basis van de verschuiving verschillende plekken voor de gehouden onderhandelingen. De belangengroepen gingen als gevolg van deze ontwikkeling de nadruk leggen op coalitievorming tussen de betrokken stakeholders, om zo de eigen belangen, tussen al de andere naar voren gekomen belangen, naar voren te kunnen blijven brengen. De insiders keken hierbij vooral naar partijen die op basis van de aangehouden belangen zowel overeenkomstig als verschillend waren. De outsiders keken voornamelijk naar partijen die op basis van de belangen gelijk aan elkaar lagen. In de onderhandelingen verdwenen eveneens de partijen die uiteindelijk de knopen konden doorhakken. De voor jaren aangehouden hiërarchie in de verhoudingen tussen de betrokken partijen, waren dan ook aan verandering onderhevig. De partijen gingen samen streven naar consensus in plaats van werken aan compromissen, die uiteindelijk door al de partijen werden gerealiseerd. Veel van de stakeholders gingen hierdoor voorzichtiger van de indirecte strategieën gebruik maken, aangezien zij voor de realisatie van de eigen belangen veelal van elkaar afhankelijk waren.

In de aangehouden bestuursstructuur van de besluitvormingsprocessen rondom de WVB, werden slechts een paar stakeholders structureel betrokken. Alleen specifiek op onderdelen werden ook andere stakeholders meegenomen. Alleen de insiders konden dus vooral de directe strategieën gebruiken. De outsiders konden de directe strategieën slechts specifiek op onderdelen hanteren. Ook werden de onderhandelingen vrijwel volledig gecentraliseerd gevoerd. Bovendien bleven het ministerie van OCW, de Tweede Kamer (en de Eerste Kamer) hier de knopen doorhakken. De verhoudingen tussen de partijen bleven hiërarchisch gezien dan ook in onbalans. De noodzaak om als stakeholders gezamenlijk op zoek te gaan naar een geheel van consensus bleek dus afwezig. De stakeholders bleven werken aan de realisatie van de eigen belangen in de compromissen. Bovendien hebben de betrokken insiders en outsiders nadrukkelijk minder de focus gelegd op coalitievorming en naast de directe strategieën nadrukkelijk de indirecte strategieën aangehouden.

De verschillen in de public affairs strategieën kunnen dus zeker, aan de hand van de verschillen in de karakteristieken van de ideaaltypen, aan het corporatistisch bestuurssysteem evenals aan het collaboratistisch bestuurssysteem worden verbonden. Overigens zijn er meerdere omstandigheden gevonden die van invloed zijn geweest op het ontstaan van een corporatistisch bestuurssysteem of een collaboratistisch bestuurssysteem. Ook al hadden de gevonden omstandigheden geen direct gevolg voor de public affairs strategieën, indirect zijn deze omstandigheden zeker van invloed geweest. Deze gevonden omstandigheden moeten dan ook zeker in deze scriptie worden meegenomen. De stakeholders zijn namelijk niet slechts speelballen in de casussen, maar hebben zelf ook invloed gehad op de gang van zaken. De hieronder weergegeven omstandigheden zijn aan de hand van de casussen naar voren gekomen.

In de hoger onderwijssector kijken de stakeholders eerder naar de vormgeving van wetgeving, terwijl in de energiesector convenanten tussen stakeholders al langer gebruikelijk waren (achtergrond). In de energiesector lagen er uitdagingen die alleen via breed gedragen steun onder alle stakeholders onder handen genomen konden worden. In de hoger onderwijssector bleken de gebeurtenissen uiteindelijk geen aansporing om gezamenlijk de uitdagingen volledig aan te pakken (urgentie). De uitdagingen in de energiesector waren ingewikkeld. De betrokken partijen hadden in de afgelopen jaren al eerder pogingen ondernomen om tot een samenwerking te komen, maar die pogingen hebben destijds geen transitie kunnen realiseren. In de hoger onderwijssector waren er rondom de naar voren gekomen uitdagingen nog maar weinig pogingen ondernomen om de uitdagingen aan te pakken (complexiteit). De transitie die in de energiesector werd gevraagd had voor alle betrokken stakeholders aanzienlijk veel gevolgen. In de hoger onderwijssector waren de uitdagingen echter overzichtelijk en konden er geen gevolgen ontstaan die alles drastisch zouden veranderen (invloed).

De gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur voor public affairs strategieën

Alles samen genomen heeft deze scriptie aan de hand van de hierboven gegeven deelvragen dus verschillende inzichten opgeleverd. Middels deze deelvragen werden de in het theoretisch kader gevonden verwachtingen, in het empirisch kader onder de loep genomen. De inzichten over deze verwachtingen worden hieronder stuk voor stuk gepresenteerd.

Verwachting één: *De gekozen casussen in de hoger onderwijssector en de energiesector kunnen aan de hand van de ideaaltypen van de bestuursystemen worden verbonden aan het corporatistisch bestuursstelsel en het collaboratistisch bestuursstelsel.*

De gekozen casussen konden inderdaad op de verschillende onderdelen worden verbonden aan de ideaaltypen van een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel. Aan de hand van deze koppeling konden de inzichten over de gevolgen van de verschuiving op de public affairs strategieën worden bekeken.

Verwachting twee: *In de sectoren waarbinnen een overgang van corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel aan de gang is, vervagen de verschillen in public affairs strategieën tussen de insidergroepen en de outsidergroepen.*

In de WVB casus hebben de insiders voornamelijk de directe strategieën gehanteerd en de outsiders vooral de indirecte strategieën. In de EA casus waren de verschillen tussen de insiders en de outsiders aanzienlijk aan het vervagen. De outsiders zijn namelijk ook de directe strategieën gaan gebruiken en de indirecte strategieën opvallend voorzichtiger gaan hanteren. De verschillen in public affairs strategieën tussen de besluitvormingsprocessen in een corporatistisch bestuursstelsel en in een collaboratistisch bestuursstelsel waren dan ook duidelijk zichtbaar.

Verwachting drie: *In de sectoren, waarbinnen een overgang van corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel zichtbaar aanwezig is, gaan belangengroepen inzetten op coalitievorming.*

In de WVB casus deden vrijwel alleen de insiders aan coalitievorming, de outsiders hebben zich hier slechts bij aangesloten. De coalitievorming heeft alleen plaatsgevonden tussen stakeholders die op basis van de aangehouden belangen vanzelfsprekend overeenkomsten hadden. De stakeholders die andere belangen aanhielden, werden genegeerd en soms zelfs bestreden.

In de EA casus gingen vooral de insiders zich richten op coalitievorming, voornamelijk als reactie op de verspreiding van de lobbymogelijkheden. Hierbij keken zij naar partijen die gekeken naar belangen zowel overeenkomstig als verschillend waren. De insiders hebben hier ook zichtbaar aan

coalitievorming gedaan, maar zij hebben hierbij vooral gekeken naar de partijen die op basis van de aangehouden belangen vanzelfsprekend naar voren kwamen.

Verwachting vier: De verschillen tussen een corporatistisch bestuursstelsel en een collaboratistisch bestuursstelsel kunnen worden verbonden aan de verschillen in de public affairs strategieën die belangengroepen hanteren

Deze verschillende onderdelen van de verschuiving hebben zeker gevolgen gehad voor de gekozen public affairs strategieën. De verschillen in de hoeveelheid structureel betrokken stakeholders waren van invloed op de verspreiding van de directe strategieën. De verschillen in de hoeveelheid arena's hadden invloed op de aanwezigheid van coalitievorming. Het streven van de samenwerking had invloed op het hanteren van de indirecte strategieën. Afsluitend had de aanwezigheid van hiërarchie tussen de stakeholders ook invloed op de hoeveelheid coalitievorming.

Toch dienen de verschillende omstandigheden die van invloed waren op de verschuiving ook in deze scriptie te worden meegenomen, ook al hadden deze omstandigheden geen rechtstreeks invloed op de public affairs strategieën. Via de invloed op de verschuivingen hebben de omstandigheden alsnog via een omweg gevolgen gehad voor de public affairs strategieën die werden gehanteerd. De gevonden omstandigheden (achtergrond, urgentie, complexiteit en invloed) zijn eveneens belangrijk gevonden inzichten.

De toevoeging van deze scriptie op wetenschappelijk gebied

Zoals Grant (2000) heeft aangegeven, zijn de public affairs strategieën waarover belangengroepen beschikken inderdaad verbonden aan de insider en outsider scheiding. Ook in de gekozen casussen bleek de invloed van deze scheiding verbonden aan de public affairs waarover belangengroepen konden beschikken. Ook werd er al eerder gesproken over de vermenging van de directe en de indirecte strategieën. Het verdwijnen van het corporatistisch bestuursstelsel werd namelijk al eens aan deze vermenging verbonden (Binderkrantz, 2008). Over de verschillende gevolgen van het ontstaan van het collaboratistisch bestuursstelsel op deze vermenging van public affairs strategieën was echter nog geen beeld gegeven. Dankzij deze scriptie zijn hierover nu ook inzichten beschikbaar gekomen.

Aangezien zowel meerdere soorten als opvallend veel stakeholders worden betrokken, beschikken naast de insiders ook de outsiders over zowel indirecte strategieën als over directe strategieën. Bovendien zijn de verhoudingen in de onderhandelingen anders geworden. Er zijn geen partijen die knopen kunnen doorhakken. Hierdoor zoeken de partijen samen naar consensus in plaats van zelfstandig te strijden voor compromissen. Vooral de outsiders zijn als gevolg van deze ontwikkeling voorzichtiger gebruik gaan maken van de indirecte strategieën. Veel van de insiders maakten al langer weinig gebruik van de indirecte strategieën. Middels de overgang van een corporatistisch bestuursstelsel naar een collaboratistisch bestuursstelsel vervagen dus inderdaad, zoals naar voren gekomen in de toets van de verwachtingen, de verschillen in public affairs strategieën tussen de insiders en de outsiders.

Bovendien zijn de belangengroepen als gevolg van de verschuiving nadrukkelijk gaan inzetten op coalitievorming. Zoals Hall & Deardoff (2006) stellen, zorgen veel stakeholders in verschillende onderhandelingsarena's dus inderdaad voor insiders en outsiders die aan coalitievorming gaan doen. Deze ontwikkeling is al helemaal zichtbaar als ook de andere onderdelen van de verschuiving in de bestuursstructuur aanwezig zijn. Volgens Beyers & Braun (2014) heeft coalitievorming vooral succes bij de ambtenarij, ook wordt de politiek hier steeds gevoeliger voor. Hierover zijn in de casus van het

EA geen inzichten gevonden, aangezien de besluitvormingsprocessen voornamelijk zonder de Tweede Kamer (en Eerste Kamer) werd vormgegeven.

Overigens heeft de coalitievorming bij de ambtenarij inderdaad succes gehad. In de casus van de WVB heeft coalitievorming ook plaatsgevonden, alleen heeft hier niet de nadruk op gelegen. De successen van de coalitievorming bij zowel de ambtenarij als de politiek waren hier dan ook lastig te achterhalen.

De toevoeging van deze scriptie op maatschappelijk gebied

Op basis van de in deze scriptie verkregen inzichten zijn de gevolgen zichtbaar geworden van de verschuiving in de bestuursstructuur voor de werking van de Nederlandse belangenrepresentatie. De verschillende public affairs strategieën raken dus steeds breder verdeeld over de verschillende belangengroepen. Hierdoor hebben meerdere belangengroepen die voorheen amper daadwerkelijk invloed hadden, ook invloed gekregen op de gang van zaken tijdens besluitvormingsprocessen. De verschillende belangen die in de samenleving aanwezig zijn, vinden als gevolg van de verschuiving dus gemakkelijker een weg in het doolhof van wegen in het Nederlandse openbaar bestuur. In de aanbeveling krijgen belangengroepen handvatten aangedragen om de mogelijkheid die is ontstaan te benutten.

In deze scriptie wordt echter geen stelling genomen over 'het goed' of 'het slecht' zijn van deze gevolgen voor de belangenrepresentatie. Er kwamen namelijk zowel geluiden 'voor' als 'tegen' deze ontwikkeling naar voren. Enerzijds geeft de verspreiding van public affairs strategieën een breder beeld van de verschillende belangen die leven in de samenleving. Anderzijds kunnen slechts een paar belangengroepen al deze belangen beter kanaliseren en hierdoor een krachtiger beeld naar voren brengen. Om ook deze zaken helder te krijgen zou in de toekomst een evaluatieonderzoek goed zijn. De verschillende gevonden omstandigheden, die van invloed waren op de verschuiving in de bestuursstructuur, kunnen dan ook breder worden meegenomen.

Reflectie

In deze scriptie is gepoogd, zoals ook al eerder in de methodiek is gesteld, om alle onderdelen van dit onderzoek zorgvuldig en precies te bewerkstelligen. Toch zouden een paar zaken voor beperkingen kunnen hebben gezorgd in de vormgeving van de resultaten en de conclusie. Deze beperkingen zijn hieronder aan de hand van de volgende zaken weergegeven:

In de casusvergelijking is er gekozen voor een sector die nog veel onderdelen van het corporatistisch bestuursstelsel in zich heeft (de hoger onderwijssector) en voor een sector waarbinnen al veel onderdelen van een collaboratistisch bestuursstelsel naar voren komen (de energiesector). Vervolgens zijn de casussen van de WVB en het EA verbonden aan de karakteristieken van de ideaaltypen.

Deze koppeling heeft ook kritiek gekregen van een paar respondenten, aangezien ook andere omstandigheden van invloed zouden zijn op de verschillen die in de casussen naar voren kwamen. Deze kritiek op meerdere vlakken weerlegging gekregen in dit onderzoek, desalniettemin zijn ook de andere omstandigheden meegenomen. In een toekomstig onderzoek zou de balans tussen gevolgen van de verschillende ideaaltypen en de gevolgen van de gevonden omstandigheden nader bekeken kunnen worden.

Zoals eerder gesteld werd in deze scriptie onderzoek gedaan naar de gevolgen van de verschuiving in de bestuursstructuur op public affairs strategieën. De belangengroepen die de public affairs strategieën hanteren hebben enerzijds gereageerd op deze verschuiving. Zij zijn namelijk gaan

inspelen op deze overgang in de bestuursstructuur. De belangengroepen hebben anderzijds zelf ook invloed gehad op de totstandkoming van de verschuiving in de bestuursstructuur. Veel van de belangengroepen werden namelijk al vroeg betrokken bij de vormgeving en de invulling, vooral aangezien deze manier van werken voor veel stakeholders nieuw was en zij zelf al vrij snel veel verantwoordelijkheden kregen.

De belangengroepen hebben zo bekeken gezamenlijk dus invloed gehad op de verschuiving en via een omweg zelf ook invloed gehad op de gevolgen voor de gekozen public affairs strategieën. De belangengroepen waren zich hier van bewust, maar hadden afzonderlijk van elkaar geen touwtjes in handen om de verschuiving gunstig uit te laten pakken voor de realisatie van de eigen belangen. Deze gang van zaken heeft vrijwel zeker invloed gehad en is dus belangrijk om in deze scriptie mee te nemen, maar de belangengroepen hebben de verschuiving niet zelf naar de eigen voorkeuren kunnen vormgeven.

De respondenten zijn in deze scriptie geselecteerd op basis van *purposive sampling*. Aan de hand van de documentanalyses en de interviews werden al deze respondenten gekozen. Hierdoor zijn zeer waarschijnlijk ook perspectieven naar de achtergrond gedreven, aangezien zij nergens nadrukkelijk werden aangedragen en nergens duidelijk naar voren kwamen. Het was dan ook interessant geweest om nog meer perspectieven van verschillende belangengroepen mee te nemen in de scriptie. In de tijd die stond voor het realiseren van deze scriptie bleek dit echter geenszins te realiseren.

In deze scriptie zijn de WVB en het EA destijds gekozen als gesloten casussen. Toch bleken veel zaken nog steeds gevoelig te liggen om gedetailleerd informatie over te verschaffen, aangezien veel van de stakeholders elkaar wederom troffen tijdens andere besluitvormingsprocessen. Hierdoor hebben respondenten misschien niet altijd een volledig beeld gegeven over de gang van zaken. Deze situatie was overigens vrijwel onoverkomelijk, maar in mijn ogen toch goed om te vermelden.

Zoals hierboven al eerder is gesteld geeft een toekomstig evaluatieonderzoek, naar de gevolgen van de gegeven verandering in de public affairs strategieën, een nader beeld over het goed of slechts zijn van deze verandering voor de gang van zaken tijdens besluitvormingsprocessen. Op basis van de inzichten die middels een dergelijk onderzoek naar voren zullen komen, kunnen alle stakeholders een verschuiving in de bestuursstructuur stimuleren of vertragen. De verschillende stakeholders kunnen aan de hand van deze inzichten vaststellen of het gunstig of ongunstig is voor het behartigen van de eigen belangen om een verschuiving in de bestuursstructuur op gang te brengen.

Aanbevelingen

Op basis van de in deze scriptie gevonden inzichten kunnen verschillende aanbevelingen worden gedaan aan belangengroepen in een corporatistisch bestuursstelsel en in een collaboratistisch bestuursstelsel. Deze aanbevelingen zijn vormgegeven aan de hand van de scheiding tussen de insiders en de outsiders in de gekozen casussen:

- **Corporatistisch bestuursstelsel**

Insiders

Volgens Carpenter, Esterling & Lazer (1998) hebben de stakeholders die aan coalitievorming doen eerder succes in de lobby vergeleken met de stakeholders die in de lobby zelfstandig opereren. De coalitievorming van de insiders bleek vrij beperkt, aangezien hiervoor geen noodzaak aanwezig was. Toch liggen hier mogelijkheden voor de insiders om de eigen belangen te bewerkstelligen. Vooral aangezien ook de ambtenarij en de politiek hebben aangegeven enthousiast te zijn over het verhaal op basis van een samenwerking tussen verschillende stakeholders.

Outsiders

De scheiding tussen de insiders en de outsiders bleek hier vrijwel volledig aanwezig. De beschikking over de directe strategieën naast de indirecte strategieën was dan ook amper gerealiseerd. Volgens Binderkrantz (2008) kunnen zowel de ambtenarij als de politiek ingangen vormen voor stakeholders die zij graag zouden willen betrekken in de besluitvormingsprocessen. De outsiders kunnen de pijlen zo dus gaan richten op de ambtenarij en de politiek om alsnog te beschikken over deze ingangen.

- **Collaboratistisch bestuursysteem**

Insiders

De insiders zullen goed gebruik moeten gaan maken van coalitievorming, aangezien de outsiders naast de indirecte strategieën, ook de beschikking over de directe strategieën hebben gekregen. Anders zullen de insiders vrijwel zeker invloed verliezen aan de outsiders. Ook zullen zij zorg moeten gaan dragen voor de contacten in zowel de ambtenarij als in de politiek. Hierdoor kunnen de insiders een voorsprong behouden op de outsiders, aangezien zij hier dus ook steeds vaker aanschuiven.

Outsiders

De outsiders focussen zich vooralsnog vooral op coalitievorming tussen de partijen die aan de hand van de belangen overeenkomen. Toch wil voornamelijk de ambtenarij, maar ook steeds vaker de politiek, een breed gedragen verhaal van de verschillende soorten stakeholders ontvangen. Volgens Beyers & Braun (2014) geeft coalitievorming tussen stakeholders die op basis van belangen zowel overeenkomen als verschillen, de mogelijkheid om de gang van zaken in eigen handen te houden. Deze manier van werken geeft dus veel invloed op het bewerkstelligen van de eigen belangen.

8. Literatuur

Literatuur (wetenschappelijk)

- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of public administration research and theory*, 18(4), 543-571.
- Ansell, C. (2012). *Collaborative Governance*, in Levi-Faur, D. (2012) *The Oxford Handbook of Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Baakman, N. A., Korsten, A. F. A., & van Mierlo, J. G. A. (1995). *Lobbyen bij de overheid*.
- Baumgartner, F. R., & Leech, B. L. (1998). *Basic interests: The importance of groups in politics and in political science*. Princeton University Press.
- Baumgartner, F.R., Berry, J.M., Hojnacki, M., Kimball, D.C. & Leech, B.L. (2009). *Lobbying and Policy Change: Who Wins, Who Loses and Why?*. Chicago: University of Chicago Press.
- Beroepsvereniging voor Public Affairs (BVPA). (2007). *Handvest*. Den Haag: BVPA.
- Berg, B.L. (2004). *Qualitative Research Methods. For all the social sciences*. Boston: Allyn & Bacon.
- Beyers, J., & Braun, C. (2014). Ties that count: explaining interest group access to policymakers. *Journal of Public Policy*, 34(1), 93-121.
- Binderkrantz, A. (2005). Interest group strategies: Navigating between privileged access and strategies of pressure. *Political studies*, 53(4), 694-715.
- Binderkrantz, A. (2008). Different groups, different strategies: How interest groups pursue their political ambitions. *Scandinavian Political Studies*, 31(2), 173-200.
- Binderkrantz, A. S., & Krøyer, S. (2012). Customizing strategy: Policy goals and interest group strategies. *Interest Groups & Advocacy*, 1(1), 115-138.
- Bovens, M. & T. Schillemans (2009). *Publieke verantwoording: begrippen, vormen en beoordelingskaders*. In: Bovens, M. en T. Schillemans, 2009, *Handboek publieke verantwoording*. Den Haag: Lemma, pp. 19-34.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Carpenter, D., Esterling, K., & Lazer, D. (2003). The strength of strong ties: A model of contact-making in policy networks with evidence from US health politics. *Rationality and Society*, 15(4), 411-440.
- Carpenter, D. P., Esterling, K. M., & Lazer, D. M. (1998). The Strength of Weak Ties in Lobbying Networks Evidence from Health-Care Politics in the United States. *Journal of Theoretical Politics*, 10(4), 417-444.
- Chari, R., John, H., & Murphy, G. (2010). *Regulating lobbying: a global comparison*. Manchester: Manchester University Press.
- Connick, S., & Innes, J. E. (2003). Outcomes of collaborative water policy making: Applying complexity thinking to evaluation. *Journal of environmental planning and management*, 46(2), 177-197.
- Dür, A., & Mateo, G. (2013). Gaining access or going public? Interest group strategies in five European countries. *European Journal of Political Research*, 52(5), 660-686.

- Engelen, E. R., Hemerijck, A., & Trommel, W. (2007). Van sociale bescherming naar sociale investering. Zoektocht naar een andere verzorgingsstaat. *Jaarboek Beleid & Maatschappij 2006/2007*.
- Flynn, J., & Wanna, J. (Eds.). (2008). *Collaborative Governance: A new era of public policy in Australia?*. ANU E Press.
- Frederickson, H. G., Smith, K. B., Larimer, C. W., & Licari, M. (2015). *The public administration theory primer*. Boulder: Westview Press.
- Grant, W. (2000). *Insider Groups, Outsider Groups and Interest Group Strategies In Britain*, In R.A. Rhodes, United Kingdom, Volume One. Aldershot: Ashgate.
- Gray, V., & Lowery, D. (1998). To Lobby Alone or in a Flock Foraging Behavior Among Organized Interests. *American Politics Quarterly*, 26(1), 5-34.
- Hall, R. L., & Deardorff, A. V. (2006). Lobbying as legislative subsidy. *American Political Science Review*, 100(1), 69-84.
- Harris, P. & Fleisher, C. S. (2005). *Handbook of public affairs*. Sage.
- Heaney, M. T., & Lorenz, G. M. (2013). Coalition portfolios and interest group influence over the policy process. *Interest Groups & Advocacy*, 2(3), 251-277.
- Heinz, J. P., Laumann, E. O., Nelson, R. L., & Salisbury, R. H. (1993). The hollow core. *Private Interests in the National Policy Making*, Cambridge, London.
- Hendriks, F. (2009). Democratic reform between the extreme makeover and the reinvention of tradition: the case of the Netherlands. *Democratization*, 16(2), 243-268.
- Hendriks, F. & Toonen, T. (eds.) (2002) *Polder Politics. The Re-Invention of Consensus Democracy in The Netherlands*. Aldershot Ashgate.
- Hojnacki, M. (1998). Organized interests' advocacy behavior in alliances. *Political Research Quarterly*, 51(2), 437-459.
- Lowery, D., & Gray, V. (1998). The dominance of institutions in interest representation: A test of seven explanations. *American Journal of Political Science*, 231-255.
- Noaks, L., & Wincup, E. (2004). *Criminological Research: Understanding Qualitative Methods*. Londen: Sage.
- Molina, O., & Rhodes, M. (2002). Corporatism: The past, present, and future of a concept. *Annual review of political science*, 5(1), 305-331.
- Papadopoulos, Y. (2012). *The Democratic Quality of Collaborative Governance*, in Levi-Faur, D. (2012). *The Oxford Handbook of Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Prak, M., & van Zanden, J. L. (2013). *Nederland en het poldermodel. De economische en sociale geschiedenis van Nederland, 1000-2000*. Amsterdam: Prometheus Bert Bakker.
- Phillips, S. (2012). *The New Citizenship and Governance: Alternative Intersections*, in Levi-Faur, D. (2012). *The Oxford Handbook of Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Vangen, S. Huxham, C. & Eden, C. (2000) The Challenge of Collaborative Governance, *Public Management: An International Journal of Research and Theory*, 2(3), 337-358.

Van Kersbergen, K., & Hemerijck, A. (2012). Two decades of change in Europe: the emergence of the social investment state. *Journal of Social Policy*, 41(3), 475-492.

Van Schendelen, M.P.C.M. (2013) Public affairs (& lobby) op politieke processen in Nederland en de Europese Unie, *ongepubliceerd*.

Shonfield, A. (1965). *Modern capitalism: The Changing Balance of Public and Private Power*. London: Oxford University Press.

Silverman, D. (2011). *Interpreting qualitative data: A guide to the principles of qualitative research*. Londen: SAGE Publications.

Silvia, C. (2011). Collaborative governance concepts for successful network leadership. *State and local government review*, 43(1), 66-71.

Siaroff, A. (1999). Corporatism in 24 industrial democracies: Meaning and measurement. *European Journal of Political Research*, 36(2), 175-205.

Van Thiel, S. (2010). *Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Timmermans, A. (2014). *On speaking terms. Public affairs en de dialoog tussen wetenschap en praktijk*. Universiteit Leiden.

Timmermans, A. (2015). The moving stages of public affairs in the Netherlands. *Interest Groups & Advocacy*, 4(1), 25-39.

Tongco, M. D. C. (2007). Purposive sampling as a tool for informant selection. *Ethnobotany Research and Applications*, 5, 147-158.

Trommel, W. A., & van der Veen, R. (Eds.). (1999). *De herverdeelde samenleving: De ontwikkeling en herziening van de Nederlandse verzorgingsstaat*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Woldendorp, J. (1997). Neo-corporatism and macroeconomic performance in eight small West European countries (1970-1990). *Acta Politica*, 32, 49-79.

Literatuur (grijs)

Algemeen Nederlands Persbureau (ANP) (2015, 11 april). *Chronologie bezettingsacties bij Universiteit van Amsterdam (UvA)*. Geraadpleegd via <http://www.nu.nl/studentenprotest/4028737/chronologie-bezettingsacties-bij-uva.html> (10-12-2016).

Chin-A-Fo, H. Dohmen, J. (2016, 5 maart). *Minister protesteerde over werkwijze lobbyist Ben Bot*. De NRC. Geraadpleegd via: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/03/05/minister-protesteerde-over-werkwijze-lobbyist-ben-1595272-a134656> (12-06-2017).

Van Drimmelen, F. A. (2014). *Handboek public affairs: Een open boek over belangenbehartiging en lobbyen*. Amsterdam: Prometheus Bert Bakker.

Eerste Kamer der Staten-Generaal (2016). Stemmingen Wet Versterking Bestuurskracht (WVB). Geraadpleegd via https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34251_versterking_van_de (18-12-2016).

Heilbron, B. Mommers, J. Muntz, T & De Zeeuw (2013, 23 oktober). De herontdekking van de polder. Geraadpleegd via: <https://www.groene.nl/artikel/de-herontdekking-van-de-polder> (30-03-2017).

Humanities Rally (2016). *Het programma in het kort*. Geraadpleegd via <https://humanitiesrally.com/partijprogramma-in-het-kort/> (10-12-2016).

Köper, N. (2009). *Hoogspanning: macht en onmacht in het Nederlandse energiebeleid*. Amsterdam: Business Contact.

Luyendijk, J. (2015). *Je hebt het niet van mij, maar... een maand aan het Binnenhof*. Amsterdam: Podium.

Nederlandse Omroep Stichting (NOS) (2015, 4 maart). *Pleurt toch op met je rendementsdenken*. Geraadpleegd via <http://nos.nl/artikel/2022691-pleurt-toch-op-met-je-rendementsdenken.html> (10-12-2016).

Rijksoverheid (34251) (2016). *Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met versterking van de bestuurskracht van onderwijsinstellingen*. Den Haag: Rijksoverheid.

Sociaal Economische Raad (SER) (2012). *Naar een energieakkoord voor duurzame groei*. Den Haag: SER.

Sociaal Economische Raad (SER) (2013). *Rapport Energieakkoord*. Den Haag: SER.

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2016). *Stemmingen Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)*. Geraadpleegd via <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?id=2015Z13965&dossier=> (14-12-2016).

Van Venetië, E., & Luikenaar, J. (2006). *Het grote lobbyboek*. Amsterdam: Business Contact.

Vissers, P. (2015, 9 februari). Kamer stuur minister bij: zeven grote veranderingen. *Hoger Onderwijs Persbureau (HOP)*. Geraadpleegd via http://www.utnieuws.nl/nieuws/62548/Kamer_stuurt_minister_bij_zeven_grote_veranderingen (20-12-2016).

9. Appendix I

9.1. De selectie van respondenten

Interviews in de hoger onderwijssector:

- De lobbyisten van de hoger onderwijsinstellingen:
 - Bastiaan Verweij - Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU)
 - Dirk Cornelissen - Vereniging van Hogescholen (VH)
- De lobbyisten van de studentenpartijen:
 - Stefan Wirken - Landelijke Studenten Vakbond (LSVb)
 - Tycho Wassenaar - Interstedelijk Studenten Overleg(ISO)
- De ambtenaren van OCW betrokken bij de vormgeving van de WVB:
 - Irma van den Tillaart - Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW)
- De woordvoerders hoger onderwijs in de Tweede Kamer:
 - Mo Mohandis - PvdA
 - Michel Rog - CDA
 - Pieter Duisenberg - VVD

Interviews in de energiesector:

- De lobbyisten van bedrijven:
 - Frits de Groot - VNO-NCW
 - Paul Schumacher - Bouwend Nederland (BN)
- De lobbyisten van non-profitgroepen:
 - Joris Wijnhoven - GreenPeace (GP)
- De begeleiding van het energieakkoord:
 - Rob Weterings - Sociaal Economische Raad (SER)
- De van EZ betrokken ambtenaren bij de vormgeving van het energieakkoord:
 - Gijs Zeestraten - Ministerie van Economische Zaken (EZ)
- De woordvoerders energie in de Tweede Kamer:
 - René Leegte - VVD

Verkenninggesprekken:

- Prof. dr. Arco Timmermans - Universiteit Leiden
- Prof. dr. A.H.G. Rinnooy Kan - Universiteit van Amsterdam

9.2 De selectie van documenten

Documenten over de Wet Versterking Bestuurskracht:

- Rijksoverheid (34251) (2016). *Wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met versterking van de bestuurskracht van onderwijsinstellingen*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Handelingen Tweede Kamer (34251). (2016, 9 februari). *Verslag van de behandeling van de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Handelingen Eerste Kamer (34251). (2016, 7 juni). *Verslag van de behandeling van de Wet Versterking Bestuurskracht (WVB)*. Den Haag: Rijksoverheid.

Documenten over het energieakkoord:

- Naar een Energieakkoord - Sociaal Economische Raad (SER) - november 2012.
- Indeling regiegroepen Energieakkoord - Sociaal Economische Raad (SER)
- Energieakkoord - Sociaal Economische Raad (SER) - september 2013.
- Evaluatie Energieakkoord - KWINK groep - september 2016.

- BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN - 6 september 2013 - 30 196 - Nr. 202.
- BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN - 6 juni 2013 - 30 196 - Nr. 197.
- BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN - 28 november 2012 - 30 196 - Nr. 187.

- VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG - De energiewending - 13 juni 2013.
- VERSLAG VAN EEN DEBAT - Het energieakkoord - 2 oktober 2013.

- Heilbron, B., Mommers, J. Muntz, T. & Zeeuw, H de (23 oktober, 2013). *Onderzoek Reconstructie: hoe de SER een onmogelijk akkoord sloot De herontdekking van de polder*. Amsterdam: De Groene Amsterdammer.
- Bouma, J. (20 maart, 2013). *GreenPeace doorbreekt de stilt rond energieakkoord*. Amsterdam: Trouw.

10. Appendix II

10.1 Topiclijst

Introductie

- Voorstellen
- Scriptie uitleggen
- Introductie WVB/Energieakkoord
- Functie
- Functie invulling tijdens de WVB/Energieakkoord

Bestuursstructuur

- Hoeveel stakeholders waren er destijds betrokken?
- Wat voor soorten stakeholders werden er betrokken?
(geïnstitutionaliseerd of niet-geïnstitutionaliseerd)
- Hoeveel arena's (plekken van onderhandeling) waren er?
- Wat voor soorten arena's (plekken van onderhandeling) waren er?
(formeel/informeel)
- Is deze bestuursstructuur (manier van werken) gebruikelijk voor de sector?
- Is deze bestuursstructuur (manier van werken) er al lang in deze sector?

Besluitvormingsprocessen

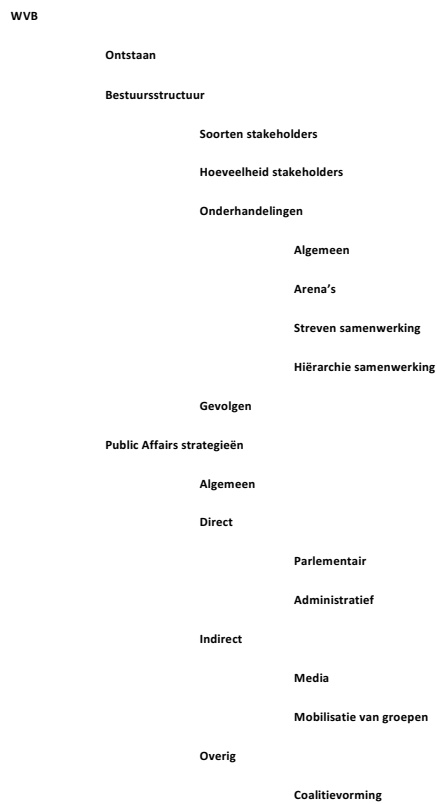
- Hoe waren de besluitvormingsprocessen vormgeven?
(een schets van de gang van zaken)
- Hoe vaak is er contact tussen de ambtenarij en de betrokken stakeholders?
- Hoe vaak is er contact met de politiek en de betrokken stakeholders?
- Hebben er gebeurtenissen plaats gevonden die belangen (van belangengroepen) extra naar voren hebben gebracht?
- Hebben deze gebeurtenissen invloed gehad op de besluitvormingsprocessen?
- Zijn deze besluitvormingsprocessen gebruikelijk?
- Zijn deze besluitvormingsprocessen er al lang?

Strategieën Besluitvormingsprocessen

- Wat zijn de gekozen stappen om de belangen naar voren te brengen?
(Is er een scheiding herkenbaar tussen direct (rechtstreeks naar politiek en ambtenarij) en indirect (via andere wegen zoals (social) media en protesten) lobbyen?)
- Hoe kwamen de stakeholders en de ambtenarij met elkaar in contact?
- Hoe kwamen de stakeholders en de politiek met elkaar in contact?
- Zijn er handelingen ondernemen die de belangen (van belangengroepen) extra naar voren moesten brengen?
- Is het gebruikelijk om deze strategieën te hanteren of zijn deze strategieën uniek?
- Worden deze strategieën al lang gehanteerd?

10.2. Codeboom

De hoger onderwijssector

De energiesector

Andere voorbeelden in andere sectoren

10.3. Afkortingen

BVPA:	Beroeps Vereniging Public Affairs
CDA:	Christen- Democratisch Appèl
D66:	Democraten 66
EA:	energieakkoord
WVB:	Wet Versterking Bestuurskracht
ISO:	Interstedelijk Studenten Overleg
LKvV:	Landelijke Kamer van Verenigingen
LSVb:	Landelijke Studentenvakbond
Min. EZ:	Ministerie van Economische Zaken
Min. OCW:	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
PvdA:	Partij van de Arbeid
SER:	Sociaal-Economische Raad
SP:	Socialistische Partij
VH:	Verenging van Hogescholen
VSNU:	Vereniging Samenwerkende Nederlandse Universiteiten
VTH:	Vereniging van toezichthouders van hogescholen
VTOI:	Verenging van toezichthouders in onderwijsinstellingen
VVD:	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
WHW:	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Niels (D.C.) Hubregtse (3809420)
Utrecht, augustus 2017

Scriptie Master Bestuur & Beleid
Bestuurs- & Organiseringswetenschap
Universiteit Utrecht